"Poremećaji u ponašanju djece i mladih na području Dubrovačko-neretvanske županije u periodu od 2012. do 2016. godine"

Martinović, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Dubrovnik / Sveučilište u Dubrovniku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:155:390143

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Dubrovnik

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU

ODJEL ZA SESTRINSTVO

PREDDIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVA

MARTINA MARTINOVIĆ

POREMEĆAJI U PONAŠANJU DJECE I MLADIH NA PODRUČJU DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE U PERIODU OD 2012. DO 2016.

ZAVRŠNI RAD

DUBROVNIK 2017.

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU

ODJEL ZA SESTRINSTVO

PREDDIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVA

MARTINA MARTINOVIĆ

POREMEĆAJI U PONAŠANJU DJECE I MLADIH NA PODRUČJU DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE U PERIODU OD 2012. DO 2016.

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: Vesna Babarović, mag.soc.rada

DUBROVNIK, listopad 2017.

SADRŽAJ

1. SAŽETAK 2
1. ABSTRACT 3
2. UVOD 4
2.1. Predmet istraživanja 4
2.2. Cilj i svrha istraživanja 4
3. TEMELJNA OBILJEŽJA ADOLESCENCIJE 5
3.1. Promjene u adolescenciji 7
3.2. Kriza identiteta 10
4. MALOLJETNIČKA DELINKVENCIJA 13
4.1. Obilježja delinkventnog ponašanja mladih 19
4.2. Obilježja ličnosti i ponašanje mladih delinkvenata 21
5. NASILJE U ŠKOLI 31
5.1. Žrtve nasilja u školi 34
5.2. Počinitelji nasilja u školi 35
5.3. Prevencija 38
5.4. Uloga škole u prevenciji 41
5.5. Suradnja škole i obitelji 44
6. RASPRAVA 46
7. ZAKLJUČAK 47
8. POPIS LITERATURE 48
IZJAVA 51

1. SAŽETAK

Nema životnog razdoblja u kojem se tako intenzivno razmatraju društvene vrijednosti i standardi kao što je to adolescencija. U to vrijeme se, prije svega, događa nagli kognitivni razvoj koji djelomično oslobađa kapacitete za apstraktno mišljenje što, pak, dovodi do toga da adolescenti budu mnogo svjesniji pitanja vezanih uz društvene vrijednosti i sposobniji za sadržajno razmišljanje o njima. Pored toga, sve je jača njihova potreba za socijalnom integriranošću, oni raspolažu s više životnog iskustva, a veći su i zahtjevi socijalnog okruženja spram njih. To je razdoblje kada najviše dolaze do izražaja i problematične osobe. Njihovo se ponašanje ostvaruje u smislu delinkvencije i vršnjačkog nasilja. U ovom radu je proučeno delinkventno ponašanje djece i mladeži te vršnjačko nasilje, a istraživanje je provedeno u Centrima za socijalnu skrb Dubrovačko-neretvanske županije u periodu od 2012. do 2016. godine.

Ključne riječi: adolescent, delinkvencija, problematično ponašanje, vršnjačko nasilje

BEHAVIOR DISORDERS OF CHILDREN AND YOUNG PEOPLE IN THE AREA OF DUBROVNIK – NERETVA COUNTY IN THE PERIOD FROM 2012. UP TO 2016.

1. ABSTRACT

In the course of human lifetime, deliberations on social values and standards are the most intense during adolescence. In this transitional period between childhood and adulthood cognitive development affects the way of thinking, to the point where adolescents are becoming more aware of social values and are capable of substantial rationalization. Therefore, their need for social integration grows, they seek new experiences and are exposed to greater social demands. In this sensitive period problematic behavior becomes more prominent, manifesting itself in various ways of delinquency and peer violence. This study shows delinquent behavior of both children and youth along with peer violence based on the survey that was conducted in Dubrovnik-Neretva County, in period between 2012. and 2016.

Keywords: adolescent, delinquency, problematic behavior, peer violence

2. UVOD

Poremećaji u ponašanju mogu doći do izražaja već u ranoj dobi, a ignoriranje tih poremećaja, odnosno njihovo neprepoznavanje nerijetko dovodi do problematičnog ponašanja u adolescenciji. Adolescencija je period života kada su mladi osobito osjetljivi te u tom kontekstu skloniji su i rizičnim ponašanjima. Osjetljivije osobe nerijetko u tom periodu svoje frustracije, loš odgoj, zanemarivanje i zlostavljanje iskaljuju na drugoj djeci ili u delinkventnom ponašanju.

2.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je delinkventno ponašanje u smislu kazneno neprihvatljivog ponašanja i u smislu vršnjačkog nasilja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

2.2 Cilj i svrha istraživanja

Cilj završnog rada je proučiti zastupljenost problematičnog ponašanja djece i maloljetnika u Dubrovačko-neretvanskoj županiji od 2012. do 2016. godine. Svrha istraživanja je prikazati glavne čimbenike problematičnog ponašanja djece i maloljetnika u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

3. TEMELJNA OBILJEŽJA ADOLESCENCIJE

Psihički razvoj čovjeka odvija se u etapama i moguće je napraviti podjelu s obzirom na različite kriterije. Velik broj autora ukazalo je na periodizaciju psihičkog razvoja čovjeka. Zbog preglednosti tabelarno će biti prikazana razdoblja čovjekova razvoja, prema L. Berk (2005.).

Tablica 1. Razdoblja čovjekovog razvoja

GLAVNA RAZDOBLJA ČOVJEKOVOG ŽIVOTA		
Razdoblje	**Približan dobni raspon**	**Kratak opis**
Prenatalno	Od začeća do rođenja	Jednostanični organizam pretvara se u ljudsko biće izvrsnih sposobnosti prilagodbe na život izvan majčine utrobe.
Dojenačka dob i najranije djetinjstvo	Od rođenja do 2 godine života	Dramatične tjelesne promjene i promjene mozga omogućuju pojavu velikog broja motoričkih, perceptivnih i intelektualnih sposobnosti te prve intimne veze s drugima.
Rano djetinjstvo	2-6 godina	Godine igre, u kojima su motoričke vještine profinjenije, mišljenje i jezik razvijaju se začuđujućom brzinom, pojavljuje se osjećaj za pitanja morala i djeca počinju uspostavljati odnose s vršnjacima.
Srednje djetinjstvo	6-11 godina	Školska dob, koju obilježavaju razvoj atletskih sposobnosti, procesi logičkog mišljenja, stjecanje temeljnih vještina pismenosti, razumijevanje samoga sebe, moralnosti i prijateljstva te pripadnost vršnjačkoj grupi.

Adolescencija	11-20 godina	Pubertet dovodi do odrasle veličine tijela i spolne zrelosti. Mišljenje postaje apstraktno i idealistično, a školsko postignuće ozbiljnije. Adolescenti su usredotočeni na definiranje osobnih vrijednosti i ciljeva te postizanje neovisnosti u odnosu na svoju obitelj.
Rana odrasla dob	20-40 godina	Većina mladih ljudi napušta dom, završava školovanje i počinje raditi puno radno vrijeme. Glavne preokupacije su razvoj karijere, izgradnja bliskog partnerskog odnosa, zasnivanje bračne zajednice i odgoj djece ili uspostavljanje drugačijeg životnog stila.
Srednja odrasla dob	40-60 godina	Mnogi ljudi su na vrhuncu svoje karijere i nalaze se na rukovodećim položajima. Moraju, također, pomoći svojoj djeci da započnu samostalan život te svojim roditeljima da se prilagode starenju. Postaju svjesniji vlastite smrtnosti.
Kasna odrasla dob	60 godina do smrti	Ljudi se prilagođavaju odlasku u mirovinu, smanjenoj tjelesnoj snazi i slabijem zdravlju te često smrti životnog partnera. Razmišljaju o smislu vlastitog života.

Izvor: Berk, L. (2005). Psihologija cjeloživotnog razvoja. Jastrebarsko: Naklada Slap

Riječ adolescencija dolazi od latinske riječi *adolescere* što znači rasti, sazrijevati, jačati. Pojedini autori za donju granicu adolescencije uzimaju početak, a neki kraj puberteta. Za gornju granicu adolescencije uzima se puna zrelost. Većina zemalja određuje tu granicu od 18. do 21. godine, a neke uzimaju i 21 ili 23 godinu. Osim toga, pojedini autori smatraju da je adolescencija period koji kronološki obuhvaća dob između 12 do 21. godine života s odstupanjima koja proističu iz individualnih i kulturoloških činilaca.

Tijekom adolescencije, ljudi prolaze kroz čitav niz drastičnih fizičkih i psihičkih promjena. To može biti teško razdoblje života u kojem ljudi prelaze iz djetinjstva u odraslu dob, bili spremni ili ne.

3.1. Promjene u adolescenciji

Tjelesne promjene. U ovom periodu javljaju se raznovrsne tjelesne promjene. Povećava se rast kostiju i mišića, rastu svi dijelovi tijela, rastu i unutrašnji organi, povećava se snaga čitavog organizma, javlja se mutacije glasa i sl. Značajne su promjene u radu endokrinih žlijezda. Hipofiza pojačano luči hormon rasta i hormon koji utječe na rad gonada koje luče više hormona i dovode do pojave sekundarnih seksualnih karakteristika (pojava dlačica, raspored kosmatosti, pojava dlačica na licu, povećanje spolnih organa i sl.). Djevojčice nešto ranije tjelesno sazrijevaju od dječaka. Tjelesne promjene su takve da adolescent poslije ovog perioda postaje fizički zrela osoba (Nešić, Radomirović, 2000.).

Tjelesne promjene su inicijator, kamen temeljac i točka vodilja preobražaja koji karakterizira adolescenciju. Tijelo, probuđeno aktivnošću hormona tijekom puberteta, doprinosi stvaranju definitivne i sveukupne „Ja“ reprezentacije, ali u isto vrijeme od strane psihe biva doživljeno kao strano jer psiha o tjelesnim promjenama ne odlučuje niti ih kontrolira, već ih u najboljem slučaju prati (Ćurčić, Bradić, 1997.).

Psihičke i socijalne promjene. Pored tjelesnih promjena, događaju se i promjene na psihičkom planu (promjene u spoznajnoj, emocionalnoj, socijalnoj sferi, sferi ličnosti i u ponašanju). Na intelektualnom i spoznajnom planu, prema mišljenju Piageta, na početku adolescencije se odvijaju kvalitativne promjene u mentalnoj aktivnosti, odnosno prijelaz od konkretnog na apstraktno mišljenje. Horoks navodi da inteligencija nije, uglavnom, povezana sa socijalnim i osobnim prilagođavanjem adolescenta osim u situacijama kada razina njihovih intelektualnih sposobnosti predstavlja izvor frustracija, nesigurnosti, podsmijeha i osjećaja nelagodnosti, a ne postoje drugi izvori sigurnosti, priznanja i satisfakcije (Nešić, Radomirović, 2000.). Unutrašnji prostor mladih čine burne, proturječne i nedovoljno razlučeni sadržaji, od kojih se izdvajaju sljedeće:

- libidna i agresivna nagonska kretanja, potpomognutih naglim i opsežnim tjelesnim promjenama, različita prošla i sadašnja iskustva i zadovoljenja odnosno nezadovoljenja proizašlih iz osujećenja u odnosima između nagonskih težnji i subjekata vanjske stvarnosti,

- unutrašnji i vanjski sukobi koji su posljedica osujećenja nagonskih, osjećajnih, društvenih i spoznajnih potreba,

- osjećaj ljubavi, naklonosti, dobrote, brižnosti odnosno neprijateljstava, mržnje, osvete, zavisti, ljubomore, straha, tuge i dr.,

- pojačana obrana od nagonskih kretanja, sukoba i strepnje,

- bogate ekstremnih i proturječne želje i fantazije.

Emocionalni razvoj u ovom periodu karakterizira povišena napetost i specifični oblici nervoznog ponašanja, visoka razina razdražljivosti, uzbudljivosti i nagle promjene raspoloženja. U adolescenciji kao i u drugim periodima razvoja mogu se javiti različiti strahovi. Garison klasificira adolescentne strahove u tri grupe:

- strah od materijalnih stvari, koji uključuju mnoge strahove iz perioda djetinjstva, kao što su strah od pasa, zmija, grmljavine itd.,

- strah vezan uz vlastitu osobnost, odnosno strah od smrti, neuspjeha u školi, osobne neadekvatnosti i sl.,

- strahovi koji obuhvaćaju socijalne odnose, kao što su strah od zbunjenosti, socijalnih kontakata, kontakata s grupom zrelih osoba, sastanaka s osobama suprotnog pola, raznih skupova i sl.

- Osjećajni život ispunjen je dvojnošću prema roditeljima koja zahvaća odnose s drugim osobama, strepnjom i depresivnošću. Povišena je osjetljivost na povređivanje samoljublja.

Identitet vlastitog Ja. Jedna od osnovnih karakteristika adolescencije je pojačano doživljavanje svoga vlastitog Ja, težnja da to Ja bude što slobodnije, značajnije, važnije, zapaženije i od drugih priznato. Prema Eriksonu, identitet nije nešto što jedinka dobiva od društva ili što donosi sazrijevanje, već osjećanje svojstvenosti i kontinuiteta.

Razvoj pojma o sebi ne odvija se nezavisno od razvoja ostalih funkcija i njihove osobnosti na svakom uzrastu određene su i mogućnostima i ograničenjima kognitivnog funkcioniranja, sposobnostima apstrakcije, reprezentacije, refleksije, sposobnošću preuzimanja tuđih uloga i perspektiva i sl. Harter (2006, prema Krstić, 2008.) navodi da u periodu adolescencije, razvojni trendovi pojma o sebi idu:

- od konkretnih, vanjskih (socijalnih i ponašajnih) opisa ka apstraktnijim, unutrašnjim i psihološkim (crte, emocije, želje, osjećaji, vjerovanja),

- od doživljaja sebe sada i ovdje, ka proširivanju vremenske dimenzije i povezivanju prošlih doživljaja i budućih predviđanja o sebi,

- od doživljaja sebe samo u jednoj, trenutnoj situaciji, ka diferencijaciji doživljaja sebe u različitim situacijama i razvijanju kontekstualno specifičnih pojmova o sebi,

- od doživljaja realnog sebe ka "mogućim" aspektima pojma o sebi – idealnom, kakav bi trebao biti i sl.,

- od nerazlikovanja ka razlikovanju vanjske predstave o sebi od predstava koje drugi ljudi imaju o osobi i diferencijaciji stvarnog i javnog *selfa*,

- od neuočavanja konflikata među međusobno suprotstavljenim atributima, preko doživljaja konflikta i konfuzije, do njihove integracije u jedinstvenu, konzistentnu i koherentnu sliku o sebi u različitim situacijama i ulogama.

Interesi adolescenata. Horoks smatra da se kroz interese može utjecati na motiviranost i kontrolu ponašanja. U adolescenciji dječaci pokazuju interes za zdravlje, sigurnost, novac, seks (više nego djevojčice). Djevojčice su više zainteresirane za osobnu privlačnost, životne stavove, mentalno zdravlje i odnose u kući. Interesi se često mijenjaju. Nestabilnost mišljenja, osjećaja i aktivnosti adolescenata odražava se na njihove interese. Interesi se često mijenjaju. Što je adolescent stariji, povećavaju se njegova interesi za kontakte sa suprotnim spolom, vanjski izgled, planove za budućnost, postajući i sve stabilniji. Harlok (1971.) navodi da interesi ovise od uzrasta, fizičke razvijenosti, spola, inteligencije, uvjeta okoline i socioekonomskog statusa. Ona ih dijeli na socijalan i osoban. Među socijalnim navodi interese za komunikaciju s drugima, zatim, interese za poseban, šatrovački vid govora, interese za različite skupove, zabave, sport, političke institucije. U osobne interese svrstavaju se interesi za vlastiti izgled, zdravstveno stanje, materijalna sredstva, nezavisnost, izbor škole, zanimanje.

3.2. Kriza identiteta

Dok je Freud smatrao da je ličnost formirana oko pete godine života, Erikson se nije slagao s tim i smatrao je da se važni periodi razvoja pojavljuju tijekom cijelog života. Na primjer, Freud je period između 6. godine i puberteta nazvao periodom latencije zato što je vjerovao da se psihološki puno ne događa. Međutim, to je period kad djeca počinju ići u školu; uče raditi i stjecati zadovoljstvo od uspjeha i postignuća; uče biti društveni i surađivati s vršnjacima; uče o socijalnim strukturama, poput činjenice da su učitelji oni koji vode i predstavljaju autoritet. Erikson je držao da se puno razvoja događa tijekom godina za koje je Freud smatrao da su mirne. U fazi adolescencije osoba se nalazi u stadiju kojeg je Erikson nazvao „identitet – konfuzija identiteta“. U tom stadiju, adolescenti se počinju pitati: „Tko sam ja?“, „Prepoznaju li me drugi kao ono što mislim da jesam?“ Adolescenti u tom stadiju puno eksperimentiraju, isprobavajući različite identitete. Jedno polugodište srednjoškolac može isprobati ulogu sportaša; sljedeće polugodište ulogu rokera i sl. Eksperimentiranje identitetima je uobičajeno za to razdoblje života, dok tinejdžeri traže identitet najrazličitijim načinima i na najrazličitijim mjestima.

Erikson je osmislio izraz kriza identiteta, koji označava osjećaje anksioznosti koji prate pokušaje definiranja ili redefiniranja vlastite individualnosti i socijalne reputacije. Za većinu je ljudi proces prolaženja kroz krizu identiteta važno i nezaboravno razdoblje života ponekad se ona dogodi prije, u adolescenciji, a ponekad i poslije, u srednjoj životnoj dobi. Neki ljudi tijekom života prežive više kriza identiteta. Baumeister smatra da postoje dva različita tipa krize identiteta:

1. *Deficit identiteta*. Deficit identiteta nastaje kada osoba nije stvorila adekvatan identitet te stoga ima problema pri donošenju važnih odluka: Hoću li ići studirati ili neću? Ako budem studirao, koji ću smjer odabrati? Da li bi se trebao oženiti? Osoba bez sigurnog, uspostavljenog identiteta, imala bi problema s donošenjem takvih velikih odluka jer ne bi imala unutarnji oslonac. Kada su suočeni s teškom odlukom, mnogi se ljudi okreću prema sebi kako bi pronašli odgovor. Radeći to, mnogi odmah spoznaju što im je činiti jer dobro poznaju svoje vrijednosti i preferencije; znaju što bi „osoba poput mene“ učinila u takvoj situaciji. Kada se ljudi s deficitom identiteta okreću prema svojoj unutrašnjosti, nalaze vrlo malo temelja na kojima bi osnovali takve životne izbore.

2. *Konflikt identiteta* – uključuje nekompatibilnost između dvaju ili više aspekata identiteta. Ova se vrsta krize često pojavljuje kada je osoba prisiljena donijeti važnu i tešku životnu odluku. Na primjer, osoba koja emigrira u SAD može imati konflikt identiteta, želeći se istovremeno asimilirati s većinskom kulturom i zadržati svoj etnički identitet. Sličan konflikt identiteta nastaje kod zaposlenih osoba koje, također, žele imati obitelj. Osoba koja je jako posvećena izgradnji obitelji može doživjeti konflikt identiteta ako joj se ponudi promaknuće na poslu, koje uključuje duže radno vrijeme ili česta putovanja izvan grada. Kad god se dva ili više aspekata identiteta sukobe (poput žene s karijerom i posvećene majke), postoji vjerojatnost za pojavu krize identiteta. Konflikti identiteta su konflikti tipa „pristup – pristup“, u smislu da osoba želi postići dva međusobno suprotstavljena cilja (Larsen, Buss, 2008.).

Krize identiteta se često pojavljuju tijekom adolescencije, ali ih ne doživljavaju svi adolescenti. Baumeister (prema Larsen i Buss 2008.) ukazuju da se razrješenje krize identiteta pojavljuje u dva koraka. Prvo, osoba odluči koje su vrijednosti najvažnije. Drugo, pretvore te apstraktne vrijednosti u želje i stvarna ponašanja. Na primjer, osoba bi mogla zaključiti da je najvažnije osnovati obitelj.

Drugi korak je pretvaranje ovih vrijednosti u radnje, poput, nalaženja odgovarajućeg bračnog partnera, nekoga tko, također, želi obitelj, ulaganje truda da se održi ta veza, pripremanje karijere uz pomoć koje će se obitelj uzdržavati itd. Kako osoba počinje raditi na ostvarivanju ovih ciljeva, ona zauzima siguran identitet i malo je vjerojatno da će doživjeti krizu identiteta, barem tijekom ovog perioda života.

Zapadna kultura nije stvorila sve uslove za razvoj punog identiteta mladih. Mladić i djevojka ostaju dugo ovisni o roditeljima zbog produženog školovanja i financijske i stambene nesamostalnosti. Problem zaposlenja koji postoji u suvremenom trenutku, također, produžava stanje zavisnosti i nesigurnosti. Nemogućnost da se politički opredijeli prema svom izboru i politički pritisci i neslobode u nekim sredinama, uz sve navedene sociokulturne faktore, mogu biti razlog zbunjenosti u pogledu svog identiteta, obavljanja svoje uloge i „traženja mjesta pod suncem“. Teškoće s uobličavanjem osobnog identiteta su nešto naglašenije kod djevojaka, nego kod mladića. Od djevojke se očekuje da bude slobodna i svoja, ali istovremeno i da je podređena muškarcu, mužu i djeci. Ona zanemaruje svoje profesionalne, društvene i političke uloge da bi se posvetila materinstvu iako se javno propovijedaju shvaćanja o društvenoj brizi za djecu i oslobođenja žena. Zbunjenost u pogledu osobnog identiteta može remetiti ulaženje u brak i bračne odnose.

Ako se kriza identiteta pozitivno riješi, pojedinac iz nje izlazi kao samostalna, osobita i samobitna osoba, osoba koja je različita od svih ostalih i koja je cjelovita. Ako se ta kriza loše riješi ili se riješi samo djelomično, osobni identitet pojedinca neće biti formiran, pojedinac neće znati tko je on i što je on, niti će njegova osobnost biti jedinstvena. Takvo negativno rješenje dovodi do toga da pojedinac nema ili ne zna koja je njegova uloga u životu i u nekoj društvenoj okolini, a to znači da kod takvih pojedinaca postoji difuzija uloga ili konfuzija identiteta (Vukasović, 1997.).

U svakoj normalnoj adolescenciji postoje krize, kolebanja, lutanja i previranja, periodi napetosti, usamljenosti, tugovanja, relativnih i prolaznih dezorganizacija, smjenjivanje progresivnih i regresivnih tendencija. Zato se može reći da izostanak bilo kakvih kolebanja i bilo kakvih promjena u psiho – socijalnom funkcioniranju, emotivnim stanjima i ponašanju označava problematičnu adolescenciju u kojoj su, iz nekih razloga, blokirani ili ometeni normalni razvojni procesi koji vode preobražajima i sazrijevanju (Ćurćić i Bradić, 1997).

4. MALOLJETNIČKA DELINKVENCIJA

Maloljetnička delinkvencija često je u zapadnom društvu rezultat povećanog životnog standarda (http://www.mup.hr/1167.aspx). Roditelji često nastoje materijalnim stvarima nadomjestiti sebe kod svoje djece. Materijalističko ozračje zamjenjuje ljubav koja je prvotni izvor sreće kod svakog djeteta. Na taj se način smanjuje povezanost među planovima obitelji. Za razliku od navedenog, u teškim materijalnim prilikama povezanost među članovima obitelji često jača.

Pojam delinkvencija (tal. delinque – pogriješiti, činiti kaznena djela) podrazumijeva teže oblike asocijalnog, antisocijalnog, socio-patološkog i kriminalnog ponašanja s izuzetkom ubojstva, kao što su: krađa, pljačka, namjerno izazivanje štete, požara, prijestupništva, devijantnog ponašanja, huliganstva, razbojništva i sl. Pod maloljetničkom delinkvencijom podrazumijevaju se kaznena djela koja su počinile osobe mlađe od 18 godina života (http://www.mup.hr/1167.aspx).

Maloljetnici prestupnici, u usporedbi s ostalom djecom, ne razlikuju se značajno u visini i težini. Delinkventni maloljetnici nisu fizički inferiorniji u usporedbi s ostalom djecom. Iz navedenog proizlazi da fizička obilježja nisu presudna za pojavu maloljetničke delinkvencije (Tomić, 2005.).

Niži kvocijent inteligencije može posredno utjecati na pojavu maloljetničke delinkvencije jer se takve osobe teže socijalno prilagođavaju, teže uče i ranije napuštaju školovanje i sl. Osim navedenog, djeca sa smanjenom inteligencijom su sugestibilnija u odnosu na djecu s prosječnom inteligencijom, manje su kritična što ih lako dovodi pod utjecaj drugih, posebno ako se druže s poprilično zapuštenom djecom (Zorić, 2014.).

No, istraživanja (Zorić, 2014.) su dokazala da većina maloljetnih delinkvenata ima prosječnu inteligenciju te sama inteligencija nije presudan faktor u nastajanju maloljetničke delinkvencije. Maloljetni delinkventi su emocionalno nezrele osobe koje se odlikuju nemogućnošću kontrole emocije u odnosu na socijalne zahtjeve. Oni bi htjeli odmah ostvariti ono što žele te nisu u stanju odložiti svoje zahtjeve. Nadalje, oni traumatski reagiraju na većinu stvarnih situacija koje djeluju frustrirajuće (Zorić, 2014.).

Rad s emocionalno nezrelim maloljetnim delinkventima vrlo je težak i nije rijetko da takve osobe duševno obole, posebno ako žive u teškim životnim uvjetima. Emocionalna

nezrelost i nestabilnost ove djece očituje se u različitim oblicima neadekvatnog emocionalnog ponašanja: agresivnost, neprestano protivljenje, česta razdražljivost, neposlušnost, napadi bijesa i sl. Riječ je o osobama koja često pružaju svima otpor.

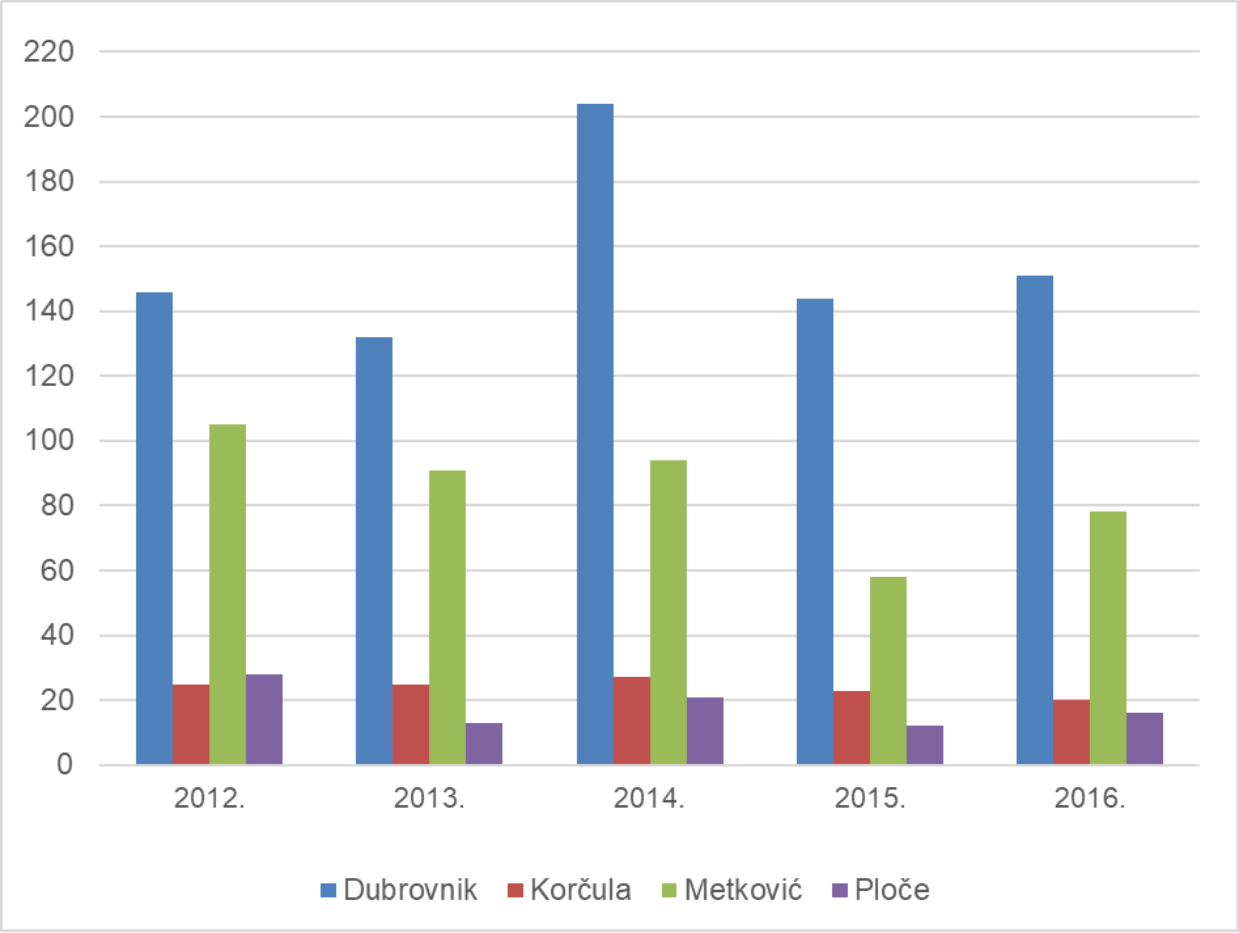
Maloljetni delinkventi su socijalno nezrele osobe. Prema mišljenju pojedinih psihologa, svi su maloljetni delinkventi, koji prekidaju sa školom i koji su neuspješni na profesionalnom osposobljavanju ili radu, socijalno nezreli. Velik broj maloljetnih delinkvenata iskazuje izrazito impulsivno, nemirno ekstravertno, agresivno ili destruktivno ponašanje. U svojim antisocijalnim stavovima skloni su osjećaju mržnje i prkošenju svima (Zrilić, 2011.).

Osobine ličnosti maloljetnih delinkvenata su: asocijalnost, nepoštovanje ničijeg autoriteta, prkos, neposlušnost, neprijateljsko raspoloženje prema drugima, destruktivnost, sadizam, impulzivnost, emocionalna nezrelost, socijalna nezrelost itd. Osobine ličnosti rezultat su genetskih i socijalnih kontakata te životne sredine u kojoj dijete odrasta (Zrilić, 2011.).

Tablica 2. Broj evidentirane djece, maloljetnika i mlađih punoljetnika s problemima u ponašanju

	2012.	**2013.**	**2014.**	**2015.**	**2016.**
Dubrovnik	146	132	204	144	151
Korčula	25	25	27	23	20
Metković	105	91	94	58	78
Ploče	28	13	21	12	16

Izvor: Centri za socijalnu skrb

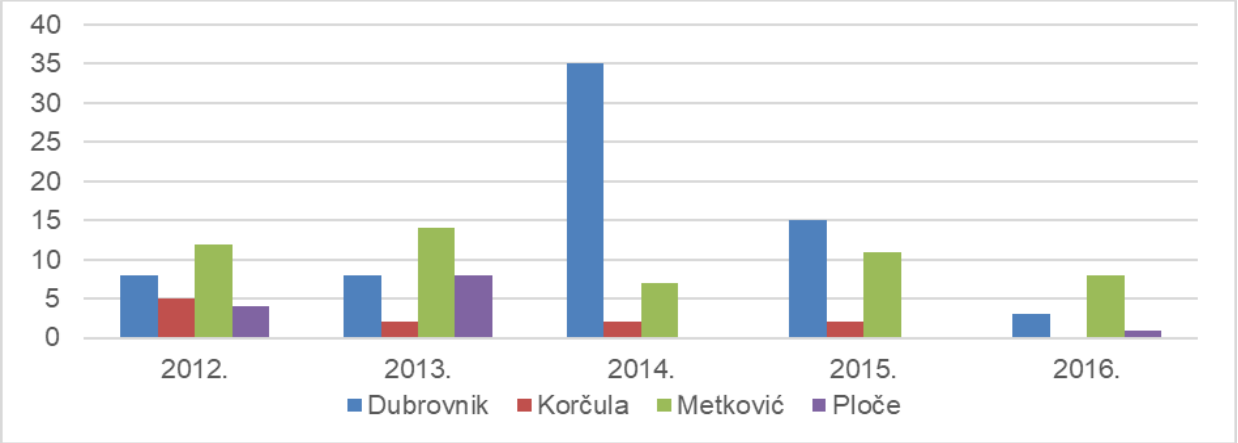

Graf 1. Broj evidentirane djece, maloljetnika i mlađih punoljetnika s problemima u ponašanju

Tablica 3. Broj djece s problemima u ponašanju (do 14 godina)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	8	8	35	15	3
Korčula	5	2	2	2	0
Metković	12	14	7	11	8
Ploče	4	8	0	0	1

Izvor: Centri za socijalnu skrb

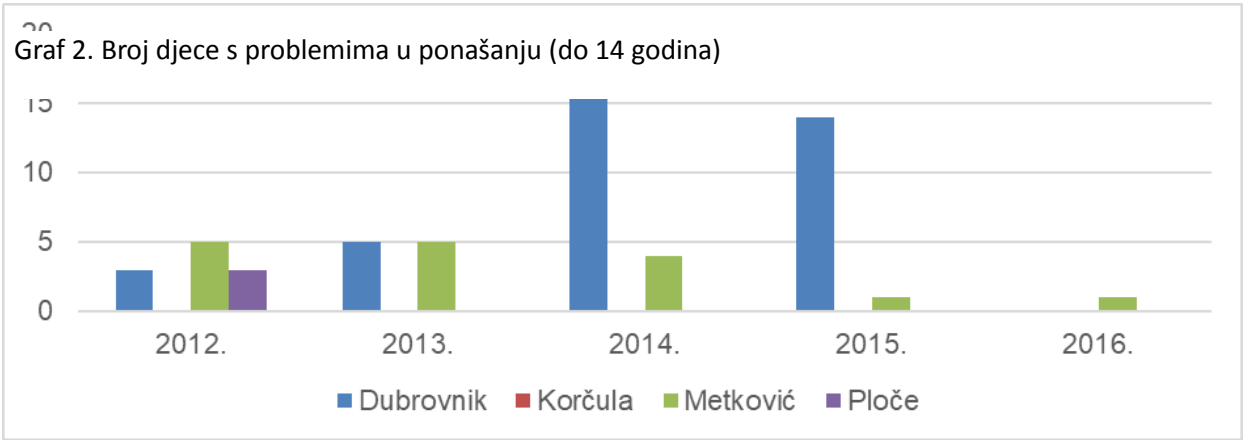

Tablica 4. Broj prijavljene kazneno neodgovorne djece (ispod 14 godina)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	3	5	18	14	0
Korčula	0	0	0	0	0
Metković	5	5	4	1	1
Ploče	3	0	0	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

Graf 2. Broj djece s problemima u ponašanju (do 14 godina)

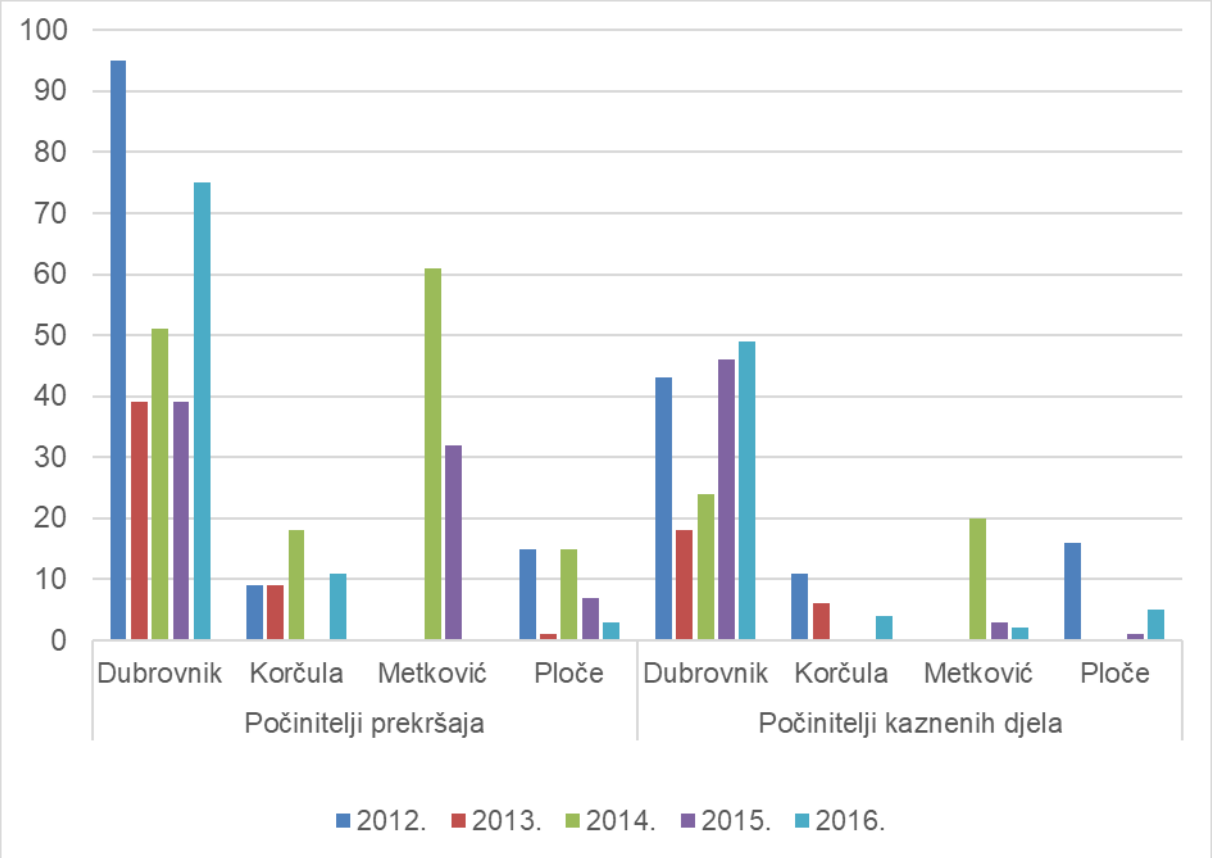

Graf 3. Broj prijavljene kazneno neodgovorne djece (ispod 14 godina)

Tablica 5. Broj maloljetnika s problemima u ponašanju (od 14 do 18 godina)

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Počinitelji prekršaja	Dubrovnik	95	39	51	39	75
	Korčula	9	9	18	0	11
	Metković	0	0	61	32	0
	Ploče	15	1	15	7	3
Počinitelji kaznenih djela	Dubrovnik	43	18	24	46	49
	Korčula	11	6	0	0	4
	Metković	0	0	20	3	2
	Ploče	16	0	0	1	5

Izvor: Centri za socijalnu skrb

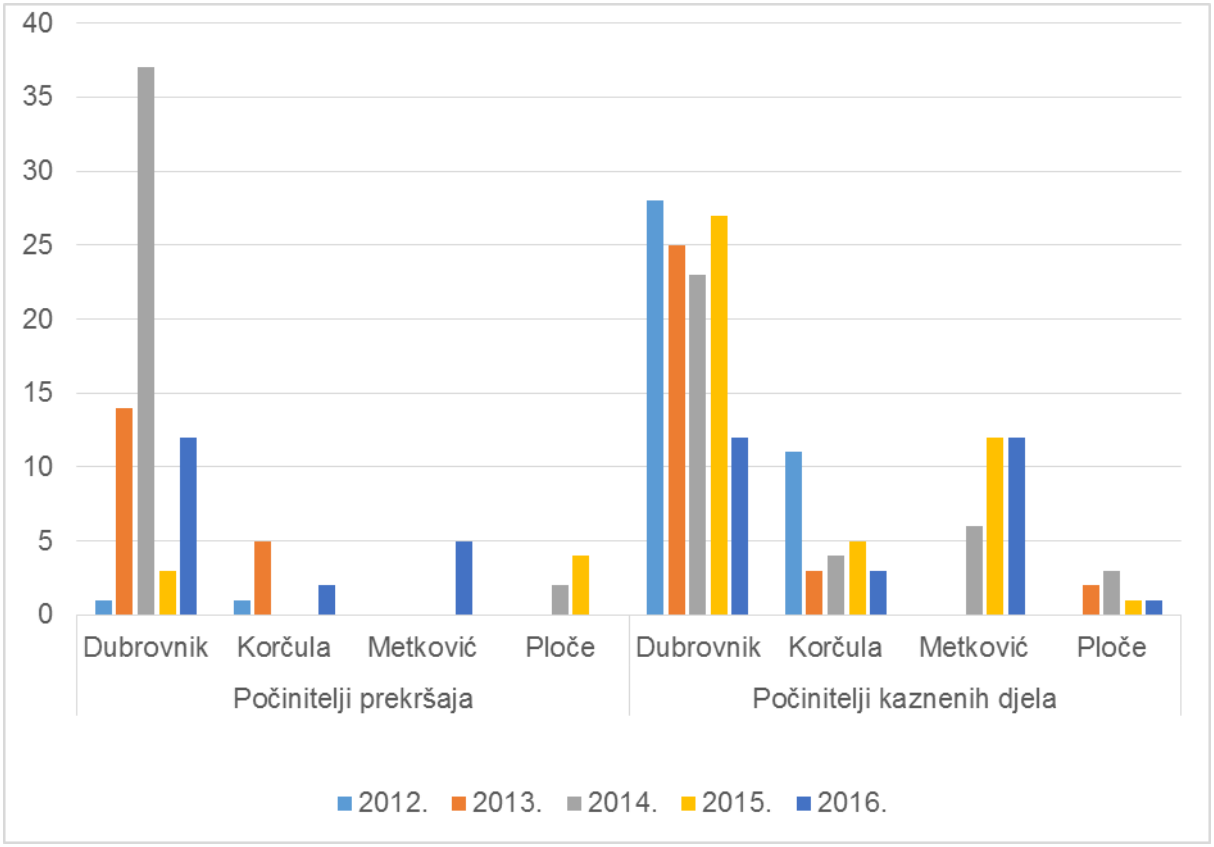

Graf 4. Broj maloljetnika s problemima u ponašanju (od 14 do 18 godina)

Tablica 6. Broj mlađih punoljetnih s problemima u ponašanju (od 18 do 23 godine)

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Počinitelji prekršaja	Dubrovnik	1	14	37	3	12
	Korčula	1	5	0	0	2
	Metković	0	0	0	0	5
	Ploče	0	0	2	4	0
Počinitelji kaznenih djela	Dubrovnik	28	25	23	27	12
	Korčula	11	3	4	5	3
	Metković	0	0	6	12	12
	Ploče	0	2	3	1	1

Izvor: Centri za socijalnu skrb

Graf 5. Broj mlađih punoljetnih s problemima u ponašanju (od 18 do 23 godine)

4.1. Obilježja delinkventnog ponašanja mladih

Delinkventno ili kriminalno ponašanje mladih poseban je dio općenitijeg fenomena kojeg se naziva različitim izrazima (asocijalno, devijantno, problematično, antisocijalno i sl.), a najčešće se govori o poremećajima u ponašanju (Petak, 2003.). Odstupanje od očekivanog ponašanja i poremećaji u ponašanju ne znače uvijek i delinkventno ponašanje. U ranoj životnoj dobi poremećaji u ponašanju manjeg su intenziteta i vidljivi užem krugu (obitelji, susjedstvu i vrtićkoj skupini), a s odrastanjem (pubertet i adolescencija) mogu dobiti dimenzije šireg društvenog značaja, pa i delinkventnog ili kriminalnog ponašanja.

Asocijalno, poremećeno, devijantno, neprilagođeno ponašanje postaje kriminalnim onog trenutka kada ga društvo pomoću službenih mehanizama odredi takvim. To ponašanje postaje predmetom kaznenog prava i dobiva naziv delinkventno ili kriminalno ponašanje.“ Kriminalno ili delinkventno ponašanje je u punom smislu riječi «proizvod» zakona. Delinkventni maloljetnik je zakonski termin za maloljetnu osobu koja prolazi postupak pred nadležnim maloljetničkim sudom (dakle etiketa koju mu društvo pridaje). Delinkvencija je pravni termin i može se upotrijebiti u onom razdoblju života mladog čovjeka kada asocijalno ponašanje određuje zakon i za njega utvrđuje kaznene (primjerene) sankcije. Razdoblje prijelaza od djetinjstva u odraslo doba kada mladi više nisu zaštićeni kao djeca, a još ne uživaju sve mogućnosti i pogodnosti dostupne odraslima je razdoblje nesklada između psihofizičkog i socijalnog sazrijevanja, period pun nepoznanica, preispitivanja i kriza, te je stoga svaki utjecaj iz okoline na mladu osobu vrlo važan.

Zakon u Hrvatskoj u pogledu maloljetnih delinkvenata prilagođen je njihovom statusu (prema Konvenciji o pravima djeteta oni su djeca - zaštićeni do 18. godine, prema Zakonu o sudovima za mladež imaju poseban tretman /blaži nego punoljetnici/ do 21. godine života). Sankcije koje im sud može izreći ovise o njihovoj dobi i stručnoj procjeni profesionalaca u Centrima za socijalnu skrb, Državnom odvjetništvu i sudu te drugim relevantnim institucijama (Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba i sl.). Među mladima koji krše zakon postoje tri dobne skupine koje imaju različit pravni status. Prema Zakonu o sudovima za mladež (2011) . djeca do 14. godine života ne odgovaraju za počinjeno kazneno djelo.

U njihovom slučaju mjere se izriču prema njihovim roditeljima, odnosno zakonskim skrbnicima u skladu s Obiteljskim zakonom (NN 75/14) i Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 157/13). Mladi od 14. do 16. (mlađi maloljetnici) uživaju zaštitu i pogodnosti koje društvo daje djeci, jer im se mogu izricati samo odgojne mjere.

Mladi od 16. do 18. godina (stariji maloljetnici) odgovaraju za počinjeno kazneno djelo i njima se uz odgojne mjere može izreći i maloljetnički zatvor i sigurnosne mjere. Mlađim punoljetnicima (18.-21. godina) koji su također obuhvaćeni ovim zakonom pod određenim uvjetima mogu se izricati sve već navedene mjere uključujući i kaznu zatvora (Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13).

Odgojne mjere koje se mogu izreći maloljetnicima su: sudski ukor, posebne obveze, upućivanje u disciplinski centar, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu (Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13). S obzirom na nastojanje da se prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela pristupa na način da im se pomogne u odgoju i obrazovanju i to na način da ih se što manje stigmatizira posebno mjesto pridaje se upravo posebnim obvezama i izvansudskoj nagodbi.

Posljednjih godina u hrvatskom maloljetničkom zakonodavstvu naglasak je na blažim mjerama kojima se nastoji zaštititi maloljetnika i omogućiti mu da svoje ponašanje prilagodi društveno prihvatljivom. U takve postupke ubrajamo primjenu načela svrhovitosti, posebne obveze i izvansudsku nagodbu. Izvansudska nagodba primjenjuje se posljednjih pet godina, a karakterizira ju ne etiketirajući pristup maloljetnicima i pomirba počinitelja i žrtve.

4.2. Obilježja ličnosti i ponašanje mladih delinkvenata

Opći psihološki i socio-psihološki model kriminalnog ponašanja identificira nekoliko razina čimbenika uzročno povezanih s delinkventnim ponašanjem (Hoge, 2002). Ovaj model sličan je Bronfenbrennerovom ekološkom modelu koji se temelji na utvrđivanju rizičnih i zaštitnih čimbenika kroz nekoliko razina psihosocijalnog prostora pojedinca.

U skladu s time, suvremeni pristupi prepoznaju da je antisocijalno ponašanje mladih nemoguće objasniti samo s izoliranim rizičnim čimbenicima, već je etiološke čimbenike maloljetničke delinkvencije potrebno proučavati kroz multivarijantni model (Tolan i Loeber, 1993). U skladu s time, različiti autori (Ajduković, 2000) prepoznali su sljedeće setove varijabli kao najproduktivnije u objašnjavanju fenomenologije maloljetničke delinkvencije. To su:

1. Individualni genetski čimbenici (psihofiziološki i neurološki čimbenici),

2. Individualni psihološki i ponašajni čimbenici (niža inteligencija, slabija koncentracija i pozornost, slabija samokontrola i impulzivnost, agresija, antisocijalni stavovi i uvjerenja, hiperaktivnost, niska tolerancija na frustraciju, traženje avanture i uzbuđenja, konzumiranje alkohola i droga),

3. Obiteljski čimbenici (slaba emocionalna povezanost s članovima obitelji, slab roditeljski nadzor, roditeljsko odbijanje, kriminal i alkoholizam u obitelji - sociopatološke pojave u obitelji, razvod braka, zlostavljanje u obitelji),

4. Socijalizacijski čimbenici (prijatelji antisocijalnog ponašanja, nedostatak veza s osobama prosocijalnog ponašanja, podložnost vršnjačkom utjecaju, nepohađanje škole, slab školski uspjeh, slaba uključenost u aktivnosti slobodnog vremena, situacijski elementi i sl.),

5. Društveni čimbenici (siromaštvo, nezaposlenost, nedostatak mehanizama socijalne kontrole i sl.).

Većina autora se slaže kako je za manifestiranje antisocijalnog ponašanja potreban kumulativni efekt tri ili više rizičnih čimbenika, te da između navedenih setova varijabli postoji korelacija. Još jedno obilježje ovog pristupa podrazumijeva i kategorizaciju navedenih čimbenika na statičke čimbenike (oni koji su bili prisutni u prošlosti i/ili nisu podložni promjeni), i dinamičke čimbenike rizika (oni koji su trenutno prisutni i podložni su promjenama).

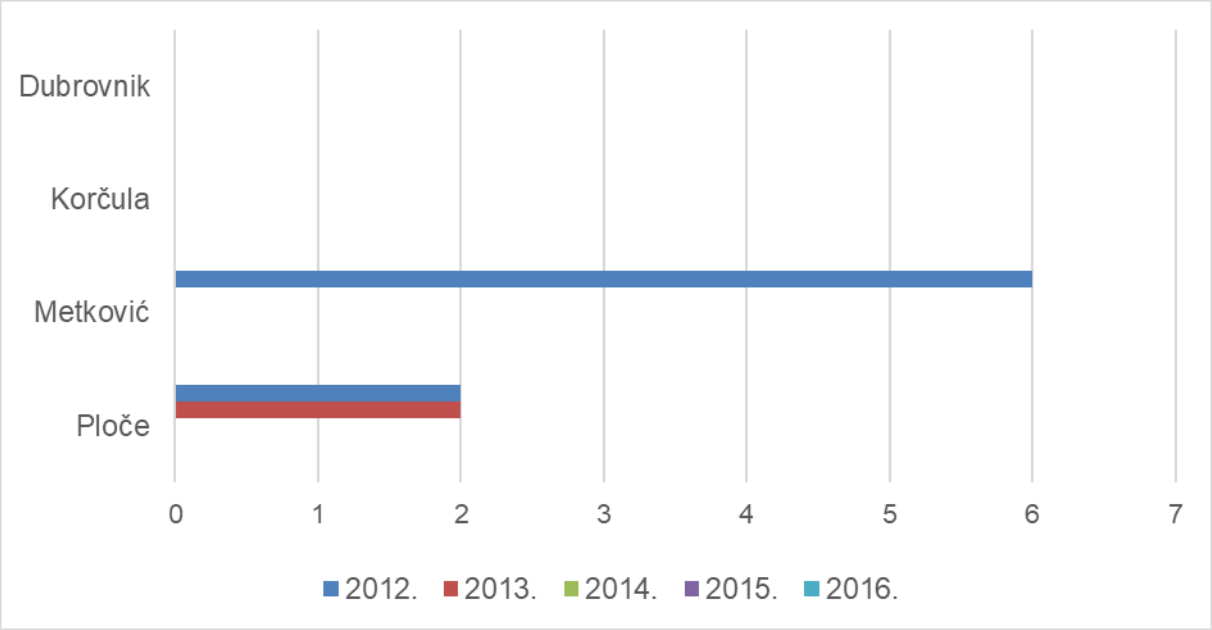
Caspi i sur. (1994; prema Rutter, Grill i Hagell, 1998:145) su analizirajući dvije longitudinalne studije došli do zaključka da postoji povezanost između visoke izraženosti impulzivnosti, te negativnih emocija (sklonost ljutnji i anksioznosti) i činjenja kaznenih djela. Temblay i sur. (1994; prema Rutter, Grill i Hagell, 1998:146) su koristeći podatke opsežne Montrealske longitudinalne studije zaključili da je impulzivnost u vrtićkoj dobi značajan prediktor delinkventnog ponašanja u dobi od 13 godina života.

Agresivnost, tj. njena povezanost s kriminalnim ponašanjem čest je predmet brojnih kriminoloških studija, a iste nedvojbeno govore o značajnoj povezanosti ovih varijabli (Parker i Asher, 1987, prema Rutter, Grill i Hagell, 1998:148; Adrews i Bonta, 2006:114). Agresija je posebno snažan rizični čimbenik ako je prisutna u kombinaciji sa slabim vršnjačkim vezama (odbacivanje pojedinca od strane vršnjaka).

Tablica 7. Broj djece (do 14 godina) evidentirane i u tretmanu zbog problema ovisnosti (alkohol, droga, kocka)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	0	0	0	0	0
Korčula	0	0	0	0	0
Metković	6	0	0	0	0
Ploče	2	2	0	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

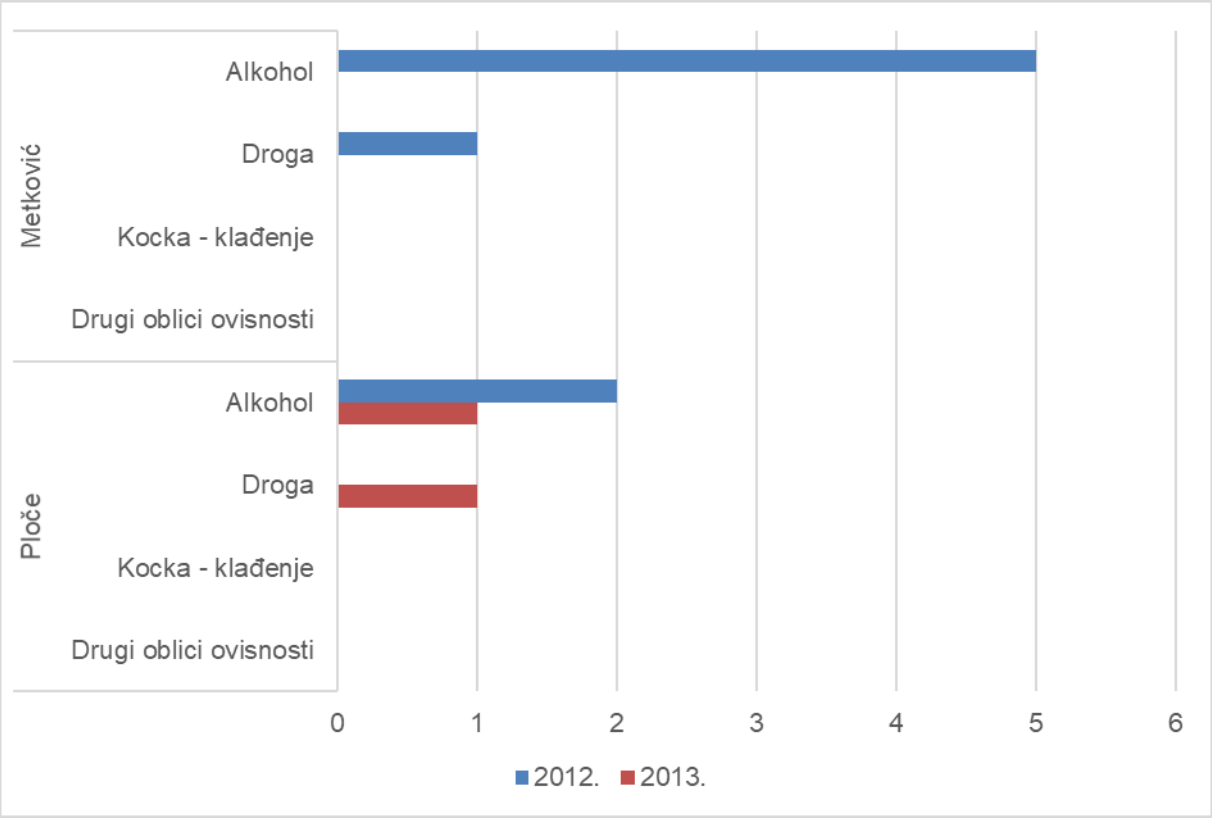

Graf 6. Broj djece (do 14 godina) evidentirane i u tretmanu zbog problema ovisnosti (alkohol, droga, kocka)

Tablica 8. Broj djece (do 14 godina) evidentirane i u tretmanu zbog problema ovisnosti

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	Alkohol	0	0	0	0	0
	Droga	0	0	0	0	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Korčula	Alkohol	0	0	0	0	0
	Droga	0	0	0	0	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Metković	Alkohol	5	0	0	0	0
	Droga	1	0	0	0	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Ploče	Alkohol	2	1	0	0	0
	Droga	0	1	0	0	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

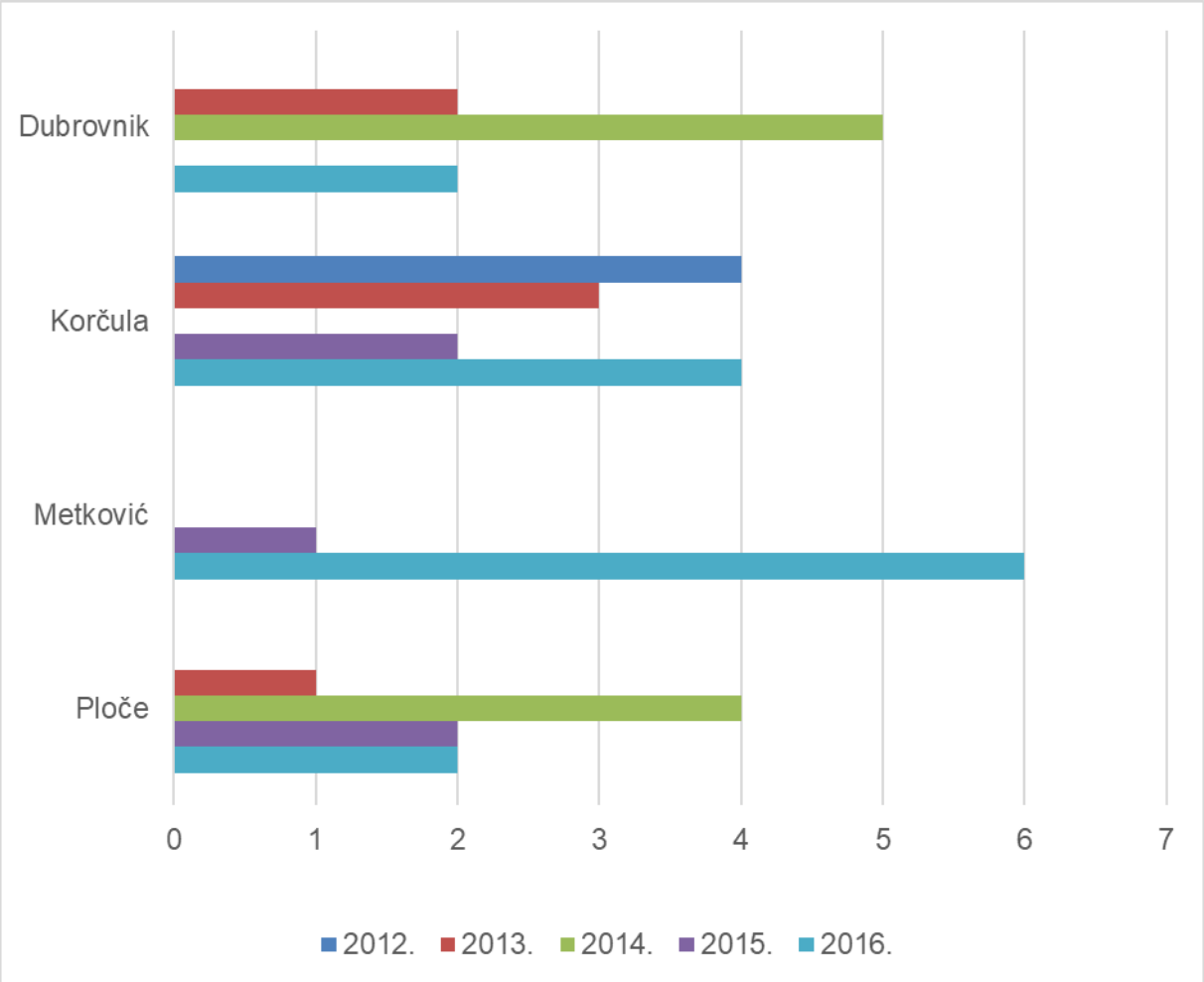

Graf 7. Broj djece (do 14 godina) evidentirane i u tretmanu zbog problema ovisnosti

Tablica 9. Broj maloljetnih osoba (od 14 do 18 godina) evidentiranih i u tretmanu zbog problema ovisnosti (alkohol, droga, kocka)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	0	2	5	0	2
Korčula	4	3	0	2	4
Metković	0	0	0	1	6
Ploče	0	1	4	2	2

Izvor: Centar za socijalnu skrb

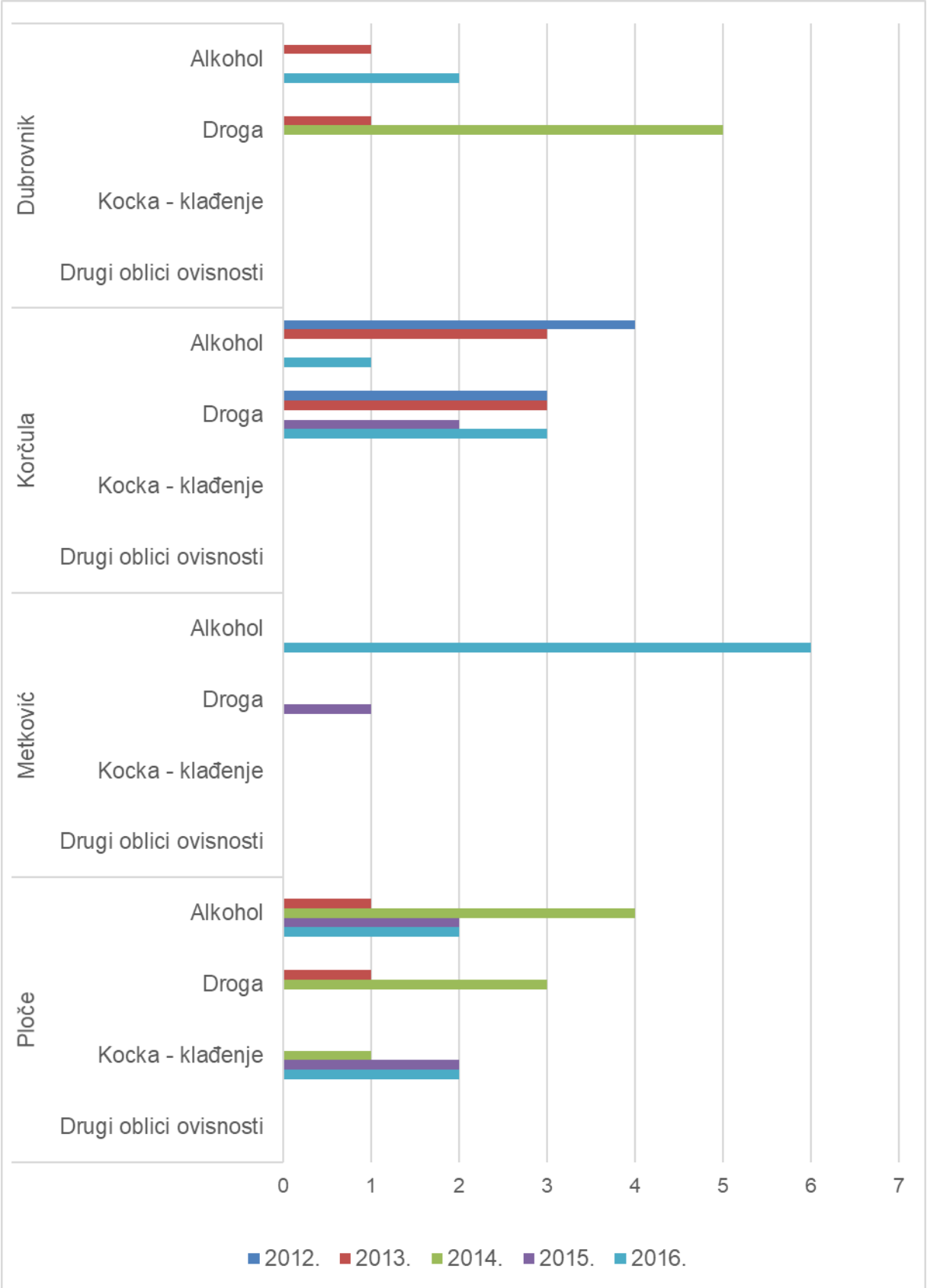

Graf 8. Broj maloljetnih osoba (od 14 do 18 godina) evidentiranih i u tretmanu zbog problema ovisnosti (alkohol, droga, kocka)

Tablica 10. Broj maloljetnih osoba (od 14 do 18 godina) evidentiranih i u tretmanu zbog problema ovisnosti

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	Alkohol	0	1	0	0	2
	Droga	0	1	5	0	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Korčula	Alkohol	4	3	0	0	1
	Droga	3	3	0	2	3
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Metković	Alkohol	0	0	0	0	6
	Droga	0	0	0	1	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Ploče	Alkohol	0	1	4	2	2
	Droga	0	1	3	0	0
	Kocka - klađenje	0	0	1	2	2
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

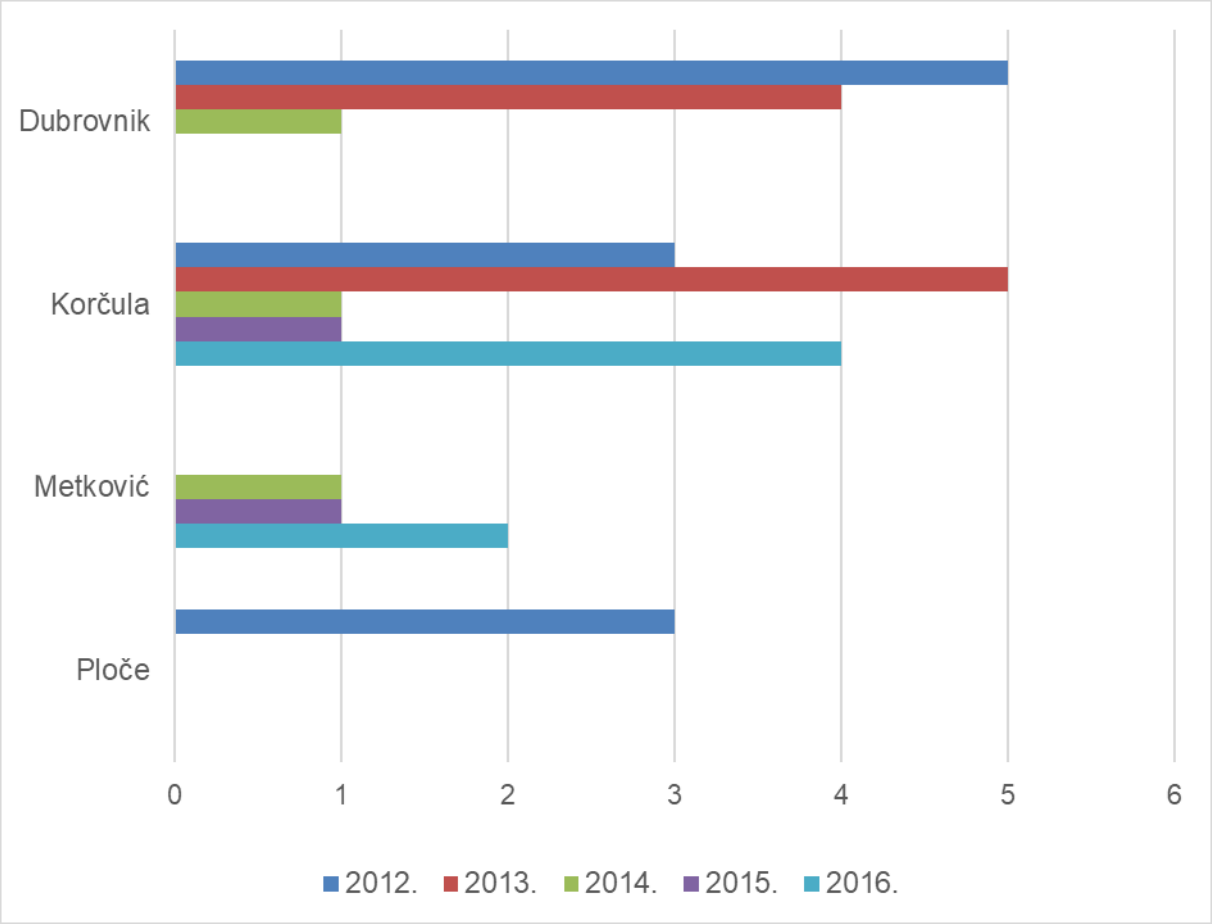

Graf 9. Broj maloljetnih osoba (od 14 do 18 godina) evidentiranih i u tretmanu zbog problema ovisnosti

Tablica 11. Broj mlađih punoljetnih osoba (od 18 do 23 godine) evidentirane i u tretmanu zbog problema ovisnosti (alkohol, droga, kocka)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	5	4	1	0	0
Korčula	3	5	1	1	4
Metković	0	0	1	1	2
Ploče	3	0	0	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

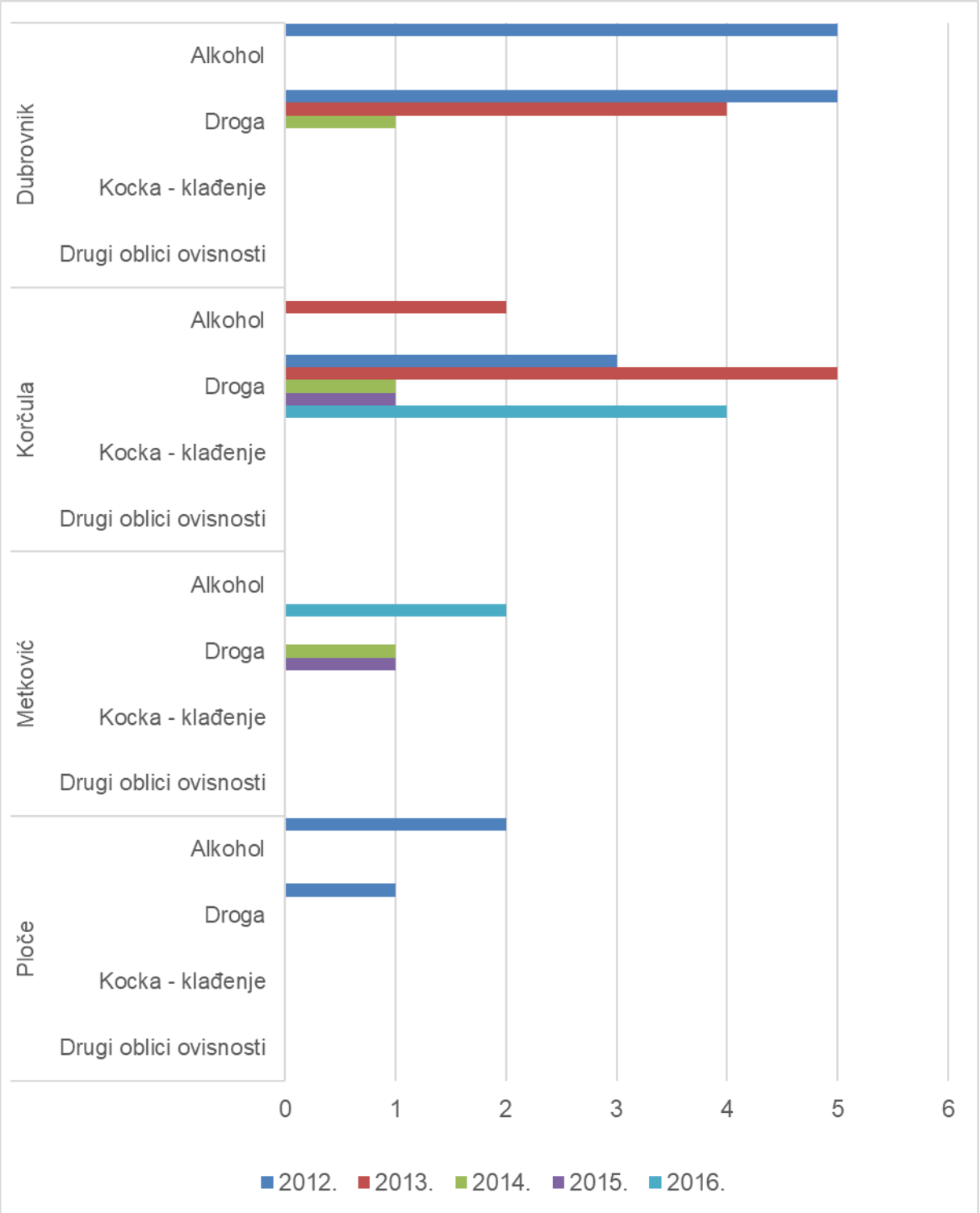

Graf 10. Broj mlađih punoljetnih osoba (od 18 do 23 godine) evidentirane i u tretmanu zbog problema ovisnosti (alkohol, droga, kocka)

Tablica 12. Broj mlađih punoljetnih osoba (od 18 do 23 godine) evidentiranih i u tretmanu zbog problema ovisnosti

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	Alkohol	5	0	0	0	0
	Droga	5	4	1	0	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Korčula	Alkohol	0	2	0	0	0
	Droga	3	5	1	1	4
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Metković	Alkohol	0	0	0	0	2
	Droga	0	0	1	1	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0
Ploče	Alkohol	2	0	0	0	0
	Droga	1	0	0	0	0
	Kocka - klađenje	0	0	0	0	0
	Drugi oblici ovisnosti	0	0	0	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

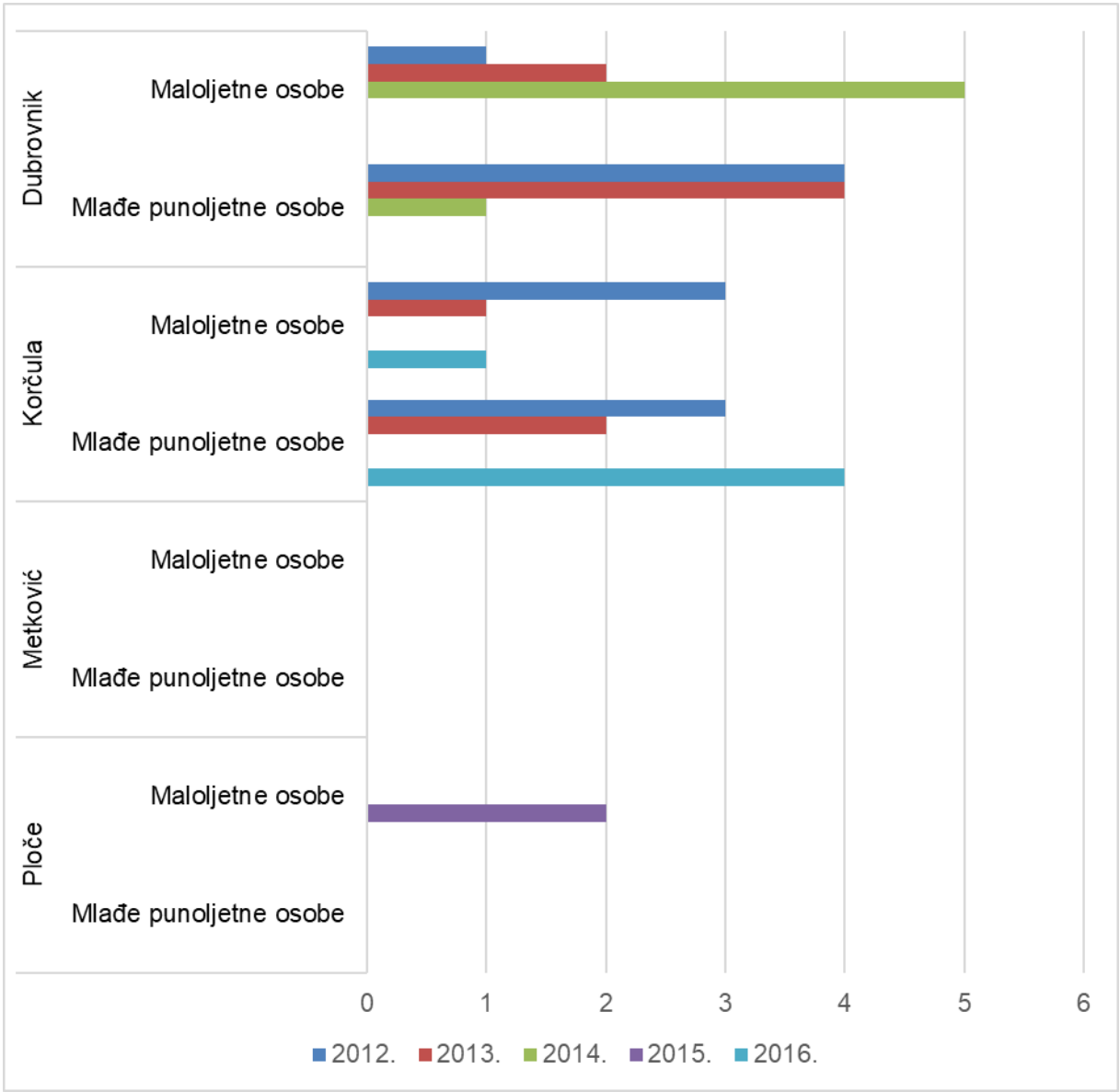

Graf 11. Broj mlađih punoljetnih osoba (od 18 do 23 godine) evidentiranih i u tretmanu zbog problema ovisnosti

Tablica 13. Broj osoba s problemom ovisnosti – počinitelji kaznenih i/ili prekršajnih djela

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	Maloljetne osobe	1	2	5	0	0
	Mlađe punoljetne osobe	4	4	1	0	0
Korčula	Maloljetne osobe	3	1	0	0	1
	Mlađe punoljetne osobe	3	2	0	0	4
Metković	Maloljetne osobe	0	0	0	0	0
	Mlađe punoljetne osobe	0	0	0	0	0
Ploče	Maloljetne osobe	0	0	0	2	0
	Mlađe punoljetne osobe	0	0	0	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

Graf 12. Broj osoba s problemom ovisnosti – počinitelji kaznenih i/ili prekršajnih djela

5. NASILJE U ŠKOLI

Nasilje među djecom podrazumijeva da jedno ili više djece uzastopno i namjerno uznemiruju, napadaju, ozljeđuju drugo dijete koje se ne može obraniti. Prisutnost nejednakosti snage udružena s nasiljem može biti posljedica razlike u godinama, snazi, visini i sl. Ponavljanje agresije razlikuje nasilje u školi od drugih vrsta nasilnog ponašanja. Ono može biti izravno ili neizravno te se može odvijati kao fizičko, verbalno, emocionalno, spolno i ekonomsko.

Nasilje u školi se razlikuje od uobičajenog zadirkivanja među djecom u školi. Ono se može opisati na sljedeći način: kada jedno ili više djece uzastopno i namjerno uznemiruje, napada ili ozljeđuje drugo dijete koje se ne može obraniti. (Flander, 2003.) Postoji nekoliko vrsta nasilja u školi: fizičko nasilje (naguravanje, udaranje, grebanje itd.), verbalno nasilje (nazivanje pogrdnim imenima, prijetnje itd.), socijalno nasilje (ogovaranje, ignoriranje, pokušaji da se druga osoba izbaci iz grupe itd.), psihičko nasilje (prijeteći pogledi, posramljivanje, omalovažavanje itd.). Fizičko nasilje je najvidljivije, ali svakako ono nije jedino, stoga je bitno moći prepoznati i druge oblike nasilja. Prepoznavanje nasilja omogućava njegovo sprječavanje, odnosno sprječavanje posljedica koje nasilje može izazvati kod djece koja sudjeluju u njemu (nasilnici i žrtve), ali i kod djece koja nasilje promatraju. Veliki je hendikep što se nasilje u školi najčešće događa daleko od očiju odraslih: u školskom WC-u, na igralištu, svlačionicama, školskim autobusima itd. Navedene činjenice otežavaju prepoznavanje nasilja, a samim time i njegovo sprječavanje. Također je bitno napomenuti da se nasilje među djecom događa u svakoj školi. Međutim, „dobre“ se škole bore sa tim problemom i u njegovu rješavanju surađuju s roditeljima svojih učenika.

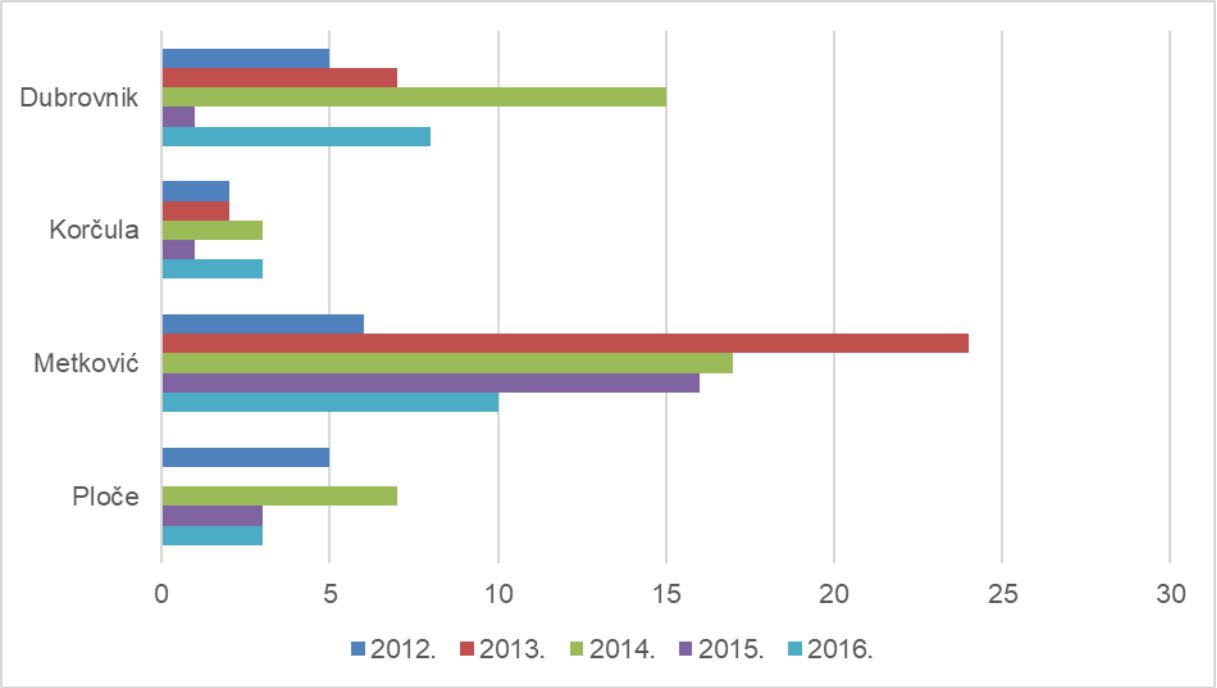
Iako je problematika školskog nasilja poprilično stara, ona se sustavno počela istraživati sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Nasilje u školi dugo se smatralo neizostavnim dijelom odrastanja. Osim toga, istraživanja su pokazala da dječaci češće provode direktno fizičko nasilje s ciljem nanošenja fizičke boli dok se djevojčice češće služe indirektnim oblicima nasilja, želeći nanijeti bol psihološke prirode.

Kada je riječ o obliku nasilja, dječaci obično pribjegavaju fizičkom i verbalnom načinu nasilja dok se djevojčice priklanjanju suptilnijim psihološkim manipuliranjima, kao što su: otuđivanja, isključivanja iz skupine, ogovaranja i sl. (Černi Obrdali, 2008.).

Tablica 14. Ukupan broj prijavljenih osoba zbog vršnjačkog zlostavljanja

	2012.	**2013.**	**2014.**	**2015.**	**2016.**
Dubrovnik	5	7	15	1	8
Korčula	2	2	3	1	3
Metković	6	24	17	16	10
Ploče	5	0	7	3	3

Izvor: Centri za socijalnu skrb

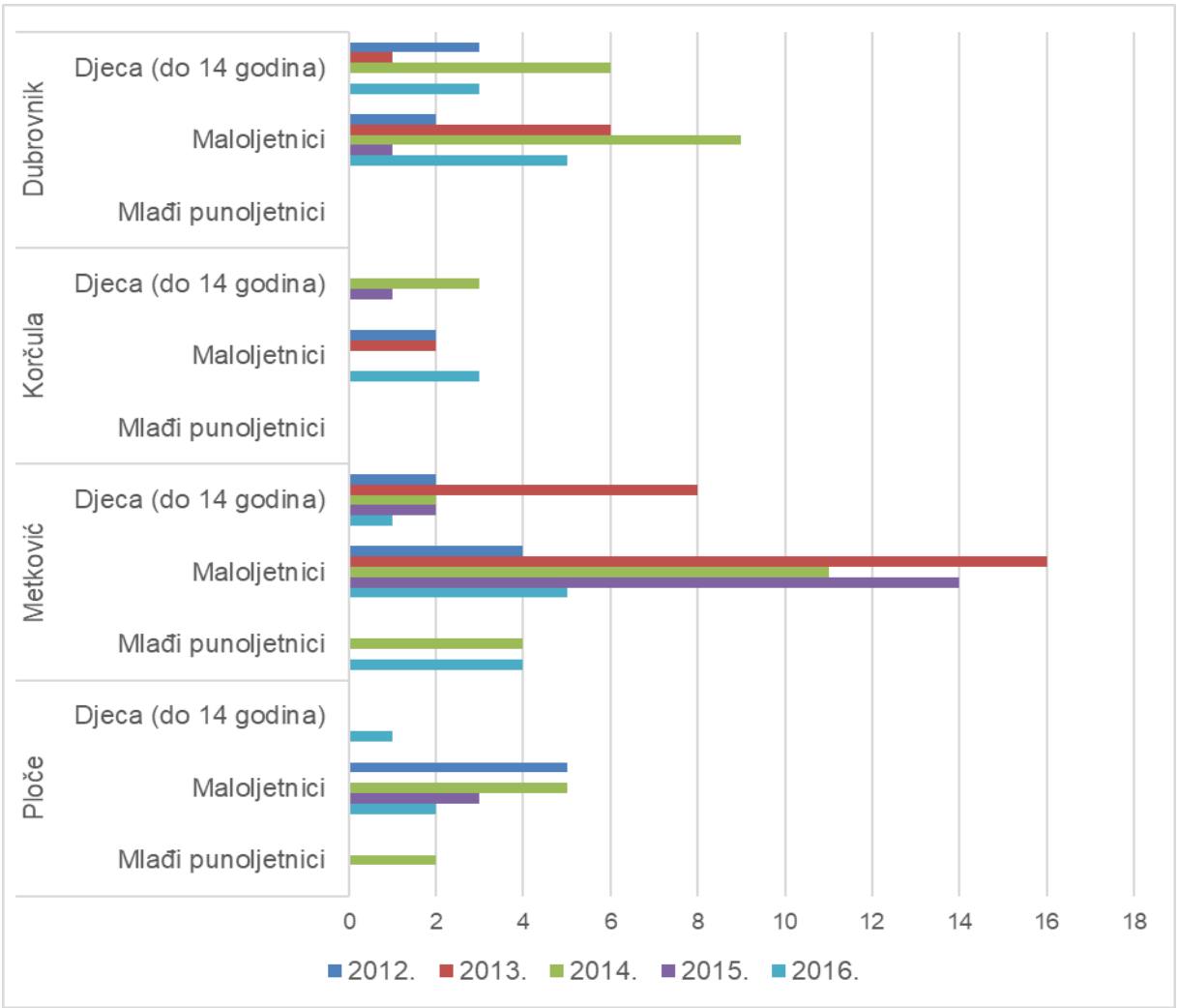

Graf 13. Ukupan broj prijavljenih osoba zbog vršnjačkog zlostavljanja

Tablica 15. Broj prijavljenih osoba zbog vršnjačkog zlostavljanja

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	Djeca (do 14 godina)	3	1	6	0	3
	Maloljetnici	2	6	9	1	5
	Mlađi punoljetnici	0	0	0	0	0
Korčula	Djeca (do 14 godina)	0	0	3	1	0
	Maloljetnici	2	2	0	0	3
	Mlađi punoljetnici	0	0	0	0	0
Metković	Djeca (do 14 godina)	2	8	2	2	1
	Maloljetnici	4	16	11	14	5
	Mlađi punoljetnici	0	0	4	0	4
Ploče	Djeca (do 14 godina)	0	0	0	0	1
	Maloljetnici	5	0	5	3	2
	Mlađi punoljetnici	0	0	2	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

Graf 14. Broj prijavljenih osoba zbog vršnjačkog zlostavljanja

5.1. Žrtve nasilja u školi

Nasilnici pronalaze žrtve koje su poradi nečega ranjive ili odskaču od druge djece (boja kože, način hoda, ime, veličina, religija, naočale, obitelj, način odijevanja i sl.). Često je riječ o tihoj, mirnoj, pasivnoj, anksioznoj i nesigurnoj djeci. Također, žrtve nasilja imaju nisko samopouzdanje, imaju malo prijatelja i nisu previše društvena. To su djeca čiji roditelji djeluju iznimno zaštitnički što stvara između njih i djece duboku povezanost.

Osim navedenog, žrtve nasilja često imaju loše socijalne vještine (ne znaju se zauzeti za sebe), manjak sigurnosti da potraže pomoć, manje potpore od nastavnika i drugih učenika, osjećaj krivnje te smatraju da su sami krivi za to što im se događa. Žrtva je najčešće novo dijete u razredu, nadareno dijete, mirno i ljubazno dijete, dijete koje ima dobar odnos s učiteljem, dijete nižeg socijalno-ekonomskog statusa i sl.

Djeca koja su žrtve nasilja često nikome ne govore o problemu s kojim su suočeni. Razlog tome je da ih je sram vlastite slabosti da se ne mogu obraniti ili se boje prijetnje nasilnika. Ponekad se boje da će upletenost odrasle osobe u ovaj problem izazvati još više nasilja. Poradi toga je važno znati prepoznati znakove koji pomažu u otkrivanju zlostavljanja te da se na njega pravilno reagira. Promjene u ponašanju koje se mogu zapaziti kod djeteta-žrtve, posljedica su stresa koje je doživjelo kod zlostavljanja. Te se promjene često očituju kao: glavobolje, bolovi u trbuhu, ne želi ići u školu, sve lošiji uspjeh u školi, samo postaje agresivno ili depresivno itd. (Olweus, 1998).

5.2. Počinitelji nasilja u školi

Postoje osobine obitelji i djeteta koje utječu na razvoj nasilnog ponašanja, kao i osobine škola koje mogu poticati ili sprječavati pojavu nasilja. Za zdrav razvoj djeteta iznimno su važna iskustva u obitelji. Nedostatak pažnje i topline, svjedočenje nasilnom ponašanju kod kuće te nedovoljni nadzor i briga roditelja plodna su podloga za razvoj nasilničkog ponašanja djece.

Svjedočenje agresivnom ponašaju obuhvaća fizičku i verbalnu agresiju roditelja prema djetetu ili fizičku i verbalnu agresiju među roditeljima.

Korištenjem fizičkog kažnjavanja roditelj šalje djetetu poruku da je u redu ljutnjom, nasiljem i zastrašivanjem dobiti ono što se želi.

Navedeno upućuje na veliku vjerojatnost da će se dijete koristiti sličnim metodama i u kontaktu sa svojim vršnjacima. Osim navedenog, ako je roditelj previše popustljiv, kada je dijete tvrdoglavo i bez pravog razloga zahtjeva nešto, šalje mu poruku kako takvo ponašanje uspijeva kada se nešto želi postići.

Djeca koja su impulzivna, živahna, imaju višak energije, nemaju strpljenja, koja često pronalaze brza „rješenja“ frustrirajućih situacija, ali i traumatizirana djeca podložnija su nasilničkom ponašanju. Okolina ih doživljava „zločestima“ i može im pripisati loše ponašanje te se dijete sukladno tome počinje ponašati.

Osim navedenog, školsko okruženje je vrlo važno za pojavu nasilnog ponašanja. Nedostatak bliskosti, osjećaja prihvaćenosti svih učenika te međusobnog poštovanja između nastavnika i učenika i obrnuto, dovode do nasilničkog ponašanja u školi. Nereagiranje nastavnika i stručnih suradnika na agresivna ponašanja učenika i loš nadzor u određenim dijelovima škole, samo olakšavaju nasilnim učenicima da budu agresivni i da svojim ponašanjem štetno djeluju na druge učenike i na nastavnike.

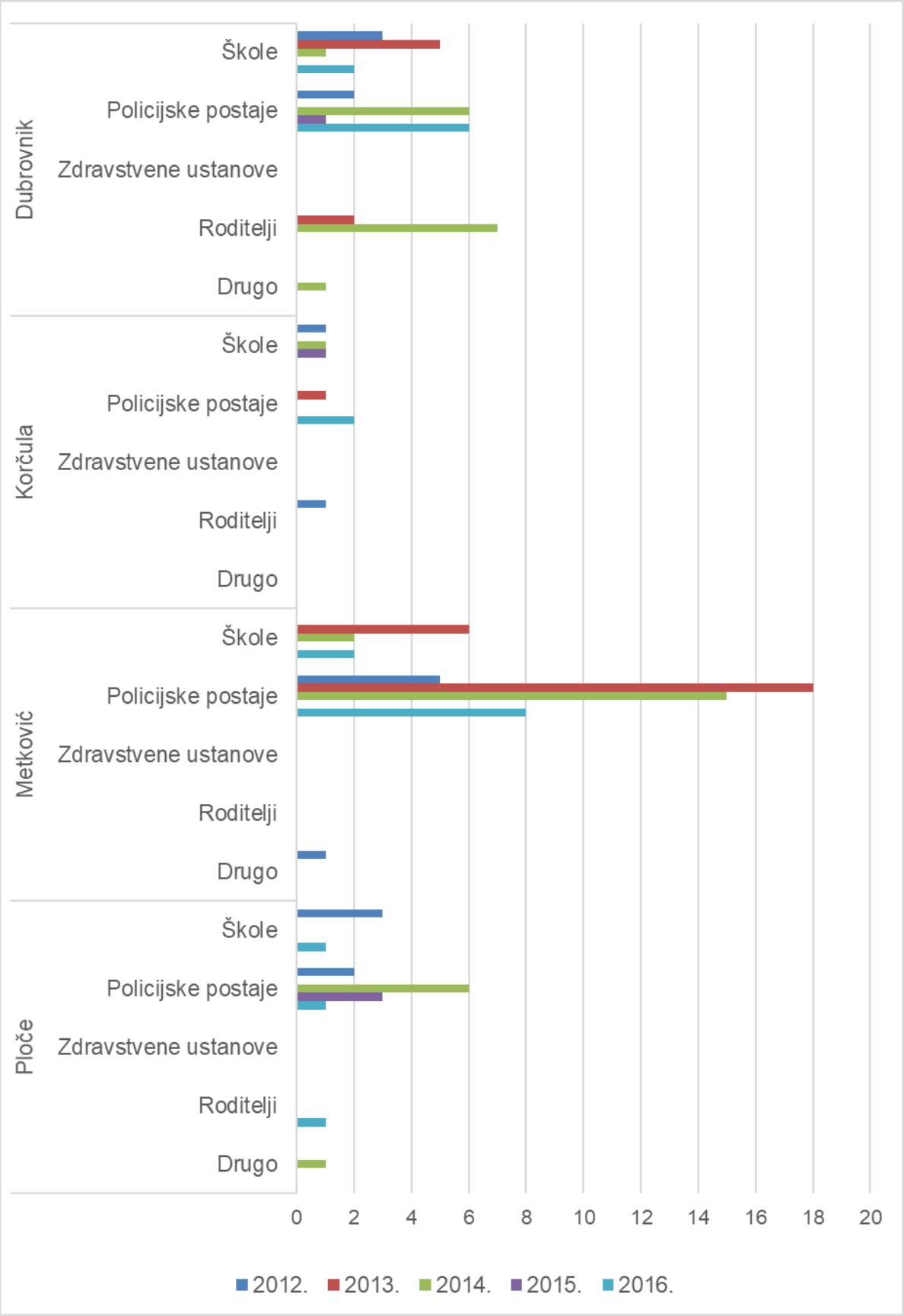
Nasilna djeca imaju potrebu osjetiti kontrolu i moć nad drugim učenicima te im ponekad nedostaje suosjećanja za žrtve. Prkosni su, sukobljavaju se s odraslim osobama, antisocijalni su i skloni kršenju školskih pravila. Skloni su ljutnji te se teško nose s frustracijama. Često se događa da su nasilna djeca i sama bila žrtve fizičkog zlostavljanja i nasilništva. Nadalje, takva djeca nasiljem znaju pokazivati svoju ljutnju ili uznemirenost zbog situacije u obitelji ili kod kuće (http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-medu-djecom-2/).

Djeca koja vrše nasilje uvijek imaju razlog i opravdanje za nasilno ponašanje nad drugim djetetom. Najčešći razlozi su: odijevanje, mršavosti ili debljina, nošenje naočala, socijalno porijeklo, nacionalnost, spol ili vjera. Nasilno dijete ima snažnu potrebu za moći i kontrolom, često je tjelesno jače od svojih žrtava, nema razvijenu empatiju, smatra da ga žrtva izaziva svojim ponašanjem, visokog je samopoštovanja, razdražljivo je, teško podnosi neuspjeh itd.

Tablica 16. Broj zaprimljenih inicijalnih dojava

		2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Dubrovnik	Škole	3	5	1	0	2
	Policijske postaje	2	0	6	1	6
	Zdravstvene ustanove	0	0	0	0	0
	Roditelji	0	2	7	0	0
	Drugo	0	0	1	0	0
Korčula	Škole	1	0	1	1	0
	Policijske postaje	0	1	0	0	2
	Zdravstvene ustanove	0	0	0	0	0
	Roditelji	1	0	0	0	0
	Drugo	0	0	0	0	0
Metković	Škole	0	6	2	0	2
	Policijske postaje	5	18	15	0	8
	Zdravstvene ustanove	0	0	0	0	0
	Roditelji	0	0	0	0	0
	Drugo	1	0	0	0	0
Ploče	Škole	3	0	0	0	1
	Policijske postaje	2	0	6	3	1
	Zdravstvene ustanove	0	0	0	0	
	Roditelji	0	0	0	0	1
	Drugo	0	0	1	0	0

Izvor: Centri za socijalnu skrb

Graf 15. Broj zaprimljenih inicijalnih dojava

5.3. Prevencija

Prevencija je svakako bitan faktor u suzbijanja nasilja. Ipak, preventivno djelovanje mora biti usmjereno na učenje djece kako rješavati konflikte na miroljubiv način, ali i kako potražiti pomoć odraslih kada im je ona potrebna. Prema istraživanjima provedenim u Hrvatskoj, čak 20-27% školske djece izloženo je nasilju među vršnjacima. Osim navedenog, 17% djece u školama nasilno je nad drugom djecom. Većina roditelja (66%) smatra da su učitelji odgovorni za nasilje među djecom u školi. Poražavajući je i podatak da samo 14% učitelja reagira na nasilje u školi. Istraživanja također pokazuju da se dječaci češće služe tjelesnim nasiljem, dok su među djevojčicama uobičajenije suptilnije metode nasilja (ogovaranje, ignoriranje, širenje glasina itd.). Stoga je nasilje među djevojčicama teže otkriti. Dječaci su češće izloženi nasilju pojedinaca, a djevojčice nasilju grupe. (Vrgoč, 2007.)

Kako bi se uspješno djelovalo na suzbijanje ili barem smanjivanje nasilja, s djecom je od najranije dobi potrebno razgovarati o mogućem zlostavljaju koje im se može dogoditi u školi. U razgovoru s djetetom treba se usredotočiti na ono što dijete može učiniti ako se nađe u situaciji da ga napada jedno ili više druge djece. Bitno je napomenuti djetetu kome se sve može povjeriti ako mu se u školi dogodi nešto neugodno (Bilić, Buljan Flander,Hrpka, 2012).

Valdez opisuje jedan od rigoroznijih programa prevencije koji je oblikovan kroz sudjelovanje šire zajednice – uključeni su nastavnici, učenici, ravnatelj škole, policija, roditelji, javno tužiteljstvo, susjedstvo, religijske zajednice i dr. Važna značajka mu je osnivanje odbora koji prati djecu i njihovo pohađanje škole. U ovom programu izabiru se roditelji koji će upoznati ostale sa svim događajima u školi. Policija je uključena na način da prati ponašanje učenika i ima pravo privesti učenika koji nije došao u školu. Postavljaju se stroge kazne i pravila koja učenici moraju poštivati. Nadalje, obaviješteni su o tome kome se u policiji obratiti za pomoć i gdje mogu prijaviti nasilnika. Članovi odbora za praćenje ponašanja djece podučavaju učenike u osnovnim i srednjim školama, a savjetuju i roditelje. Poželjno je ispuniti učenikovo vrijeme kada je izvan škole. U projekt su uključeni i privatnici s radionicama za profesionalnu orijentaciju učenika. Nadalje, uključene su i bolnice u kojima djeca mogu pomagati starijim osobama, posjećivati bolesnu djecu i družiti se s njima. Na ove aktivnosti upućuje sud za maloljetničku delinkvenciju i onu djecu koja su već počinila kazneno djelo (Bilić, Buljan Flander,Hrpka, 2012).

H. Lenzer pokrenuo je model prevencije nasilja u školi pod nazivom „Nasilnik u školama“. Ranija iskustva su pokazala da je strah od kazne i represije osnovni problem

nerješavanja nasilja jer su žrtve zataškavale napade, a policija nije imala kompetentne stručnjake za ovu problematiku. Iz navedenog razloga osnovana je stručna skupina nastavnika, djece, ravnatelja, roditelja i policije. Cilj je bio potaknuti žrtve i sve koji nešto znaju o napadu na prijavu nasilnika bez straha od odmazde. Dijalogom između škole i policije došlo je do poboljšanja otvorenosti i suradnje između tih dviju institucija. Policija je pratila učenike na putu do škole i u prijevoznim sredstvima. Nakon razgovora s učenicima, stariji su bili potaknuti na izradu plakata o radu projekta i prevenciji nasilja. Plakati su stavljani u škole i prijevozna sredstva te na plakatna mjesta u gradu, a učenici su dijelili letke međusobno. Otvorena je i telefonska linija pod nazivom „Linija nevolje“. U projekt su se uključili i mediji. Razgovaralo se i s predsjednicima razreda, predstavnicima škole i nastavnicima te je otvoreno savjetovalište za roditelje. Na tjednoj razini su se održavali sastanci na kojima su iznošeni problemi, a nakon toga okupljali su se voditelji projekata, ravnatelji i sud za maloljetnike, voditelji domova za mlade, socijalna služba, policija i psiholozi te su donosili mjere za pojedine slučajeve nasilja. Zajednički rad, posebice, škole i policije, doveo je do smanjenja straha učenika i roditelja koji su podnosili zahtjeve. Učenici su iznosili svoje probleme javljajući se telefonom koji iz pravnih razloga nije bio anoniman (Bilić, Buljan Flander, Hrpka, 2012).

Olweus predlaže prevencijski program kroz sadržaje osviještenosti o problemu te poduzimanja mjera na razini škole, razreda i individualnoj razini. Cilj njegova intervencijskog programa je smanjiti postojeće poteškoće zbog nacilja u školi te spriječiti pojavu drugih problema. Teži postizanju boljih odnosa među vršnjacima u školi, uz stvaranje uvjeta boljeg razumijevanja žrtva i nasilnika u školskom okruženju. Nadalje, radi i na ostvarenju ciljeva intervencijskih programa te naglašava nužnost opisivanja problema nasilja u školi i angažman odraslih. Svaka škola prikuplja podatke putem upitnika o prilikama u školi, a upitnik sadrži pitanja o raširenosti problema nasilnik/žrtva, učestalosti nastavnikova reagiranja i znanju roditelja o tom problemu. Naveo je mjere na razini škole koje obuhvaćaju sve učenike, uz pokušaj smanjenja nasilja u školi kao cjelini. Organiziraju se školski sastanci vezani uz problem nasilja, provodi se bolji nadzor tijekom odmora, preporučuje se uređenje dječjih igrališta, češći sastanci roditelja i nastavnika, roditeljsko druženje, razvijanje društvenih aktivnosti u školi pod nadzorom nastavnika i telefonski kontakti.

Mjere na razini razreda odnose se na sve učenike u razredu. Nadalje, održavaju se redovni razredni sastanci na kojima se pojašnjavaju razredni propisi protiv nasilništva te pohvale i kazne. Ovaj model pokazao je dvostruko manju prevalenciju nasilja u školi tijekom

dvije godine nakon uvođenja intervencijskog programa. Smanjilo se i antisocijalno ponašanje, poput, vandalizma, tučnjava, krađa, izostajanja iz škole i opijanja, uz bolju klimu u razredu.

Feltesov model predlaže uvođenje nastavnog cilja i zadaća:

1. Učenici trebaju naučiti što se smatra normom
2. Učenici trebaju shvatiti značenje norme u svom životu
3. Učenici trebaju shvatiti nužnost norme za opstanak zajednice
4. Učenici trebaju naučiti kako oblikovati vlastite norme koje će se pridržavati u svojoj svakodnevici.

Prema navedenom, predlaže se potreba razvijanja pedagoške kompetentnosti nastavnika i omogućavanje kontinuiranog profesionalnog usavršavanja uz naglašenu ulogu uvjeta u školskom okruženju koji pridonose nastajanju upadljivog ponašanja. Potrebno je voditi računa o objektivnim materijalnim uvjetima života i rada škole, poput, veličine školskih igrališta, broja razreda, broja učenika u razredu i sl.(Livazović, Vranješ, 2012.).

5.4. Uloga škole u prevenciji

Škola je ključan činitelj odgoja koji kroz ličnost učitelja, nastavnika ili profesora obogaćuje i potpomaže obiteljski odgoj. Zadovoljan učitelj oko sebe širi pedagoški optimizam te može i drugima pomoći. Za sve koji se bave odgojem morali bi brinuti o vlastitoj sreći i kvaliteti života jer samo sretni i zadovoljni učitelji mogu biti dobri odgajatelji.

Nadalje, učitelj moraju upoznati različite pedagoške orijentacije da bi se mogli opredijeliti za onu koja je najbliža njegovom pogledu na svijet, čovjeka i odgoj. Unutar škole je važno postojanje pluralizma koncepcija, ali i dovoljno slobode kako bi učitelj mogao svoj posao obavljati na originalan način.

Pod odgojnim djelovanjem škole ne podrazumijevaju se usputni pozitivni učinci obrazovnog djelovanja, nego se podrazumijeva osmišljen dio svakodnevnog djelovanja radi socijalizacije, usvajanja pozitivnih stavova, općih moralnih i demokratskih vrijednosti. Odgoj djeluje na osobnost te zato ne može imati izravne i neposredne učinke, odmah uočljive i lako mjerljive.

Funkcija škole kao socijalizacijskog agensa je poticati intelektualna i društvena iskustva kojima djeca razvijaju različite vještine, znanje, interese i stavove koji ih karakteriziraju kao pojedince te oblikuju njihove sposobnosti prema ulozi odraslih. Škola utječe na djecu svojim obrazovnim programima koji ih vode prema postignućima, svojim službenim organizacijama suočavajući učenike s autoritetom te društvenim odnosima koji se razvijaju u razredu.

Škola svoju djelatnost usklađuje s obiteljskim odgojem te na taj način pomaže obitelji u boljem ostvarenju njezine složene odgojne funkcije. Učenička zajednica već svojim formiranje, a još više pažljivim odnosom prema njezinoj bogatoj unutrašnjoj dinamici ima veliko značenje u odgoju. Što su učenici stariji, jači je utjecaj vršnjaka, a navedeno znači da učitelji trebaju svladati tehnike posrednog odgojnog djelovanja putem učeničke zajednice.

Mnogi preventivni programi naglašavaju važnost podučavanja nenasilnim načinima rješavanja sukoba. Razvijanje vještina komunikacije kroz podučavanje djece asertivnoj komunikaciji može doprinijeti mogućnosti žrtve da se obrani i zauzme za sebe ili omogućiti potencijalnom nasilniku način da izrazi svoje želje ili potrebe bez pribjegavanja agresiji da bi se postigao cilj.

Razvijanje vještina nošenja s ljutnjom može pomoći nasilniku da izbjegne gubitak kontrole i okretanje nasilnim ponašanjima. Poticanjem empatije može se značajno doprinijeti prevenciji neželjenih ponašanja određenih učenika te potaknuti druge da budu spremni priskočiti u pomoć žrtvi.

Na razini škole i razreda treba postaviti jasne granice o nasilju među vršnjacima. Prisutnost nastavnika tijekom odmora samo je jedan od načina na koji se učenicima šalje poruka da nasilje ne će biti tolerirano. Ova poruka može biti učvršćena oblikovanjem razrednih pravila vezanih uz nasilništvo. Da bi se učenici u što većoj mjeri prihvatili tih pravila i bili ih spremni slijediti, bilo bi dobro da ta pravila budu donesena u suradnji s učenicima.

Pravila bi trebala obuhvatiti tri osnovna područja: vršenje nasilja, vršnjačku pomoć i prevenciju nasilja posvećivanjem pažnje potencijalnim žrtvama. Ona bi trebala uključiti učeničko obvezivanje da sami ne će vršiti nasilje, da će pokušati pomoći zlostavljanim učenicima i da će pokušati uključiti učenike koji su zlostavljani ili koji se obično izostavljaju u svoje društvo. Uključivanjem posljednje skupine učenika u društvo čini ih se manje ranjivima za ponašanja nasilnika, potiče se osjećaj prihvaćenosti, samopouzdanja i svijest o vlastitoj vrijednosti te se razvijaju socijalne vještine koje potencijalnoj žrtvi mogu pomoći da se ubuduće obrani od nasilnika.

Da bi pravila donijela željene rezultate, jako je važno dosljedno ih provoditi. Dosljednost uključuje negativne posljedice neprimjerenih ponašanja, ali i pozitivne posljedice kojima se potkrepljuju ponašanja koja se žele poticati. Negativne posljedice, odnosno kazne, trebale bi biti lako primjenjive, primjerene dobi, spolu i osobnosti učenika te bi trebale sadržavati određeni stupanje nelagode, ali i bez bez neprijateljskog postupanja.

Posljedice bi se trebale dogovoriti zajedno s učenicima. Negativne posljedice moraju biti uravnotežene pohvalama. One pozitivno utječu na atmosferu u razredu, šalju učenicima poruku da se primjećuje njihov trud te čine učenike spremnijima prihvatiti kritiku zbog određenog ponašanja.

Učenike se može pohvaliti jer se na različite načine trude da se drugi u razredu dobro osjećaju, jer su nekome priskočili u pomoć kada mu je pomoć bila potrebna, jer nisu sudjelovali u nasilništvu i sl.

Žrtvama nasilja među vršnjacima često je potrebno mnogo hrabrosti da bi s nekim podijelile svoju priču. Stoga je važno učenicima naglasiti da se uvijek mogu obratit za pomoć. Učitelji trebaju biti spremni saslušati, razumjeti i reagirati na ponašanja koja uznemiruju ili plaše.

Najveći dio nasilništva među vršnjacima se događa u školi, a ne na putu do škole ili iza škole. Praksa je pokazala da je vjerojatnost nasilništva manja što je veći broj nastavnika koji su prisutni tijekom odmora i stanki za ručak, odnosno ukazala je na važnost nadzora nad učenicima. Sama njihova prisutnost povećava vjerojatnost da će nasilje biti primijećeno i na vrijeme zaustavljeno što obeshrabruje nasilnike.

Nadalje, bitno je da nastavnici budu spremni intervenirati te da to radije učine prerano, nego da propuste priliku da se umiješaju prije nego što dođe do većih posljedica. Suzdržavanje od uplitanja je prešutno odobravanje nasilništva. Bitno je posebnu pažnju obratiti na mjesta koja učenici doživljavaju kao najnesigurnijima. Preporuča se da nastavnici koji primijete nasilje o tome obavijeste razrednika ili razrednicu da bi se pravovremenim reagiranje nastojala otkriti sklonost određenog učenika agresiji i tako spriječio daljnji razvoj nasilništva (http://www.hrabritelefon.hr/novosti/uloga-skole-u-prevenciji-nasilja-medu-vrsnjacima/).

5.5. Suradnja škole i obitelji

Iako najviše surađuje s učiteljima i učenicima, školski pedagog mora jačati i unapređivati suradnju s roditeljima učenika. Potreba za kvalitetnijom suradnjom roditelja i učenika radi unapređivanja rada s učenicima sve više dolazi do izražaja i postaje prioritet školske stručne službe. Školski su pedagozi oduvijek bili poveznica između učitelja i roditelja i to preko informacija ili roditeljskih sastanaka na kojima su održali predavanja ili prikaz rada iz školske prakse (Stanišić, 2006).

U suvremenoj školi javlja se potreba za drugačijim oblicima suradnje roditelja i učitelja. Učenici provode s učiteljima i stručnim suradnicima više od pet sati dnevno. Tu je veliki prostor za zajedničku suradnju škole i roditeljskog doma s ciljem odgoja i obrazovanja djece. Školski pedagozi imaju važnu ulogu u povezivanju škole i roditeljskog doma te u stvaranju partnerskih odnosa između učitelja i roditelja (Stanišić, 2006).

Uloga školskog pedagoga je pripremiti roditelje za neposredni rad i suradnju, dati im osnovne informacije o procesima i sadržajima učenja. Takav rad s roditeljima može se ostvariti kroz pedagoške radionice za roditelje, tematska predavanja ili demonstracijom i igranjem uloga. Riječ je o teškom i zahtjevnom poslu, ali rezultati suradnje s roditeljima su kvalitetniji. Stvara se međusobno povjerenje i bolje razumijevanje, tolerancija i poštovanje (Vuković, 2009).

Suvremena škola, programi i zahtjevi koji su stavljeni pred učenike zahtijevaju i kvalitetniju suradnju roditelja i škole. Izazov svakog školskog pedagoga je pronaći način kako privući roditelje i zainteresirati ih za školski program.

Svojim osobnim i profesionalnim kompetencijama školski pedagog treba odgovoriti na izazove suvremene škole.

Uključivanjem roditelja u školske aktivnosti i u neposredni rad s učenicima oni ostvaruju važnu zadaću, a to je stvaranje demokratskih odnosa u školi o ozračja u kojemu su partnerski odnosi među svim subjektima temelj kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada (Vuković, 2009).

Suradnja pedagoga i roditelja trebala bi biti odraz odgojno-obrazovnih ciljeva društva. Odgojno-obrazovni cilj mora biti ostvaren u skladnim obiteljskim odnosima pedagoga i roditelja. Suradnja obitelji i škole u svim se zemljama naglašava kao društvena i pedagoška neizbježnost. Naime, učenik je jedno biće te poradi toga suradnja roditelja i škole mora biti dvosmjerna.

Navedeno se posebno odnosi na disfunkcionalne obitelji kojima je potrebna pomoć stručnih ljudi iz škole (Rosić, Zloković, 2003).

Da bi komunikacija s roditeljima bila uspješna, pedagog u svojem odnosu prema njima treba imati određene karakteristike: imati razumijevanja za roditelje, surađivati s roditeljima, brinuti o onome što mu roditelji kažu, biti dostupan roditeljima i dr. Roditelji u pedagogu trebaju vidjeti osobu koja je stručna za posao koji obavlja. Rad s roditeljima dinamičan je proces koji podrazumijeva „umjetnost“ razvijanja pozitivnog kontakta s roditeljima, istinu, uvažavanje i povjerenje. Roditelje treba prihvatiti kao suradnike kojima se pomaže prepoznati i otkloniti nastale probleme (Rosić, 2005).

Pozitivan utjecaj na roditelje može pomoći boljem razumijevanju djece, pogotovo kada dođe doba puberteta koje većina djece teže podnosi. Poznavanje obiteljskih prilika, koje je nemoguće postići bez suradnje, može poboljšati situaciju. Roditelji koji se ne odazivaju na pozive iz škole pokazuju svoju nezrelost i nesposobnost u suočavanju s problemima u kojima žive (Kosić, 2009).

6. RASPRAVA

Rezultati dobiveni u istraživanju govore nam da postoji određeni broj djece i maloljetnika s problemima u ponašanju (ovisnosti i vršnjačko nasilje), međutim, vidimo da je u usporedbi s poznatim činjenicama i rezultatima drugih autora broj i jednih i drugih na području naše Županije vrlo nizak.

Postavlja se pitanje zašto? Možemo samo nagađati.

a) ili je broj prijava mali zato što vršnjačkog nasilja i ovisnosti nema u broju koji se naglašava kroz medije

b) ili ih ima, ali se ne prijavljuju

Mišljenja sam, posebno kad se tiče vršnjačkog nasilja da se ono slabo prijavljuje. Tome u prilog mogao bi ići podatak koji je naveden u radu, a to je da najveći broj prijava dolazi od policije, što je zanimljivo, pogotovo kad se radi o vršnjačkom nasilju.

Vršnjačko nasilje se u najvećem broju slučajeva događa u školama, a škole ne obavještavaju ni policiju ni centre za socijalnu skrb iako ih na to obvezuje Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Razlog tome bi mogao biti da neke slučajeve rješavaju unutar same škole.

7. ZAKLJUČAK

Maloljetnici su jedna specifična skupina ljudi koja se nalazi u zanimljivom, ponekad nestabilnom i vrlo burnom periodu svog života u kojemu su izloženi različitim pozitivnim i negativnim utjecajima. Problemi s kojima se susrećemo ponekad mogu imati posve oprečna rješenja. Većina maloljetnika danas se još uvijek ponaša u skladu s društvenim normama, međutim postoje i oni čije neprihvatljivo i nezakonito ponašanje predstavlja ozbiljan problem društvu i državi. Rastući je to problem s kojim se suočavamo u svijetu i Hrvatskoj. Uzroci su različiti: problematičan obiteljski život, siromaštvo, nezaposlenost, ugrožene moralne i etičke ljudske vrijednosti, socijalna isključivost, aktualna svjetska kriza, negativni učinci globalizacije. Ti uzroci lako aktiviraju nasilno ponašanje kod maloljetnika, koje tada ukoliko je još i potaknuto od vanjskih činitelja dovodi do maloljetničke delinkvencije. Da bi izbjegli te probleme u njihovo rješavanje treba uključiti sve instance društvenog sustava – obitelj, školu, državne ustanove i stručnjake.

Posljedice nasilja u školi su drastične. Nasilje nad djecom povećava njihovu izoliranost od vršnjaka jer se njihovi vršnjaci ne žele družiti s onima koji su neomiljeni i zlostavljani. Uzrok tome je strah da bi se isto moglo dogoditi i njima. Zlostavljana djeca se osjećaju bespomoćno, uplašeno i zbunjeno. Izloženost nasilju u školi vodi do niskog samopoštovanja i depresije koja može potrajati i u odrasloj dobi.

Kako bi se spriječilo ili barem smanjilo nasilje u školama, potreban je aktivan angažman svih segmenata u društvu. Vlast bi trebala osigurati zakonsku regulativu čiji bi cilj bio suzbijanje nasilja, ali i prevenciju svih slojeva društva kako bi se lakše prepoznalo nasilje, osvijestilo o njegovom štetnom djelovanju i tragičnim posljedicama za društvo. Učitelji bi trebali biti educirani na tom području i uključiti se u vlastiti angažman čiji bi cilj bio preventivno djelovanje i reagiranje u slučaju nasilja u školi. Također, roditelji bi trebali više razgovarati sa svojom djecom, od malih ih nogu učiti i upućivati o štetnim posljedicama nasilja jer na taj bi se način povećale šanse ispravnog djelovanja djeteta u slučaju da je žrtva nasilja. U Hrvatskoj treba uložiti velike napore na ovom području jer dosadašnji angažman svih čimbenika ukazuje na nedovoljnu brigu, prešućivanje, toleriranje i loše djelovanje na suzbijanju nasilja. Svakako bi i prevencija nasilja trebala dobiti veći medijiski prostor.

8. POPIS LITERATURE

1. Ajduković, M. (2001.) Ekološki multidimenzionalni pristup sagledavanju činitelja rizika i zaštite u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. U: Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja a ponašanju djece i mladeži. (ur;) Bašić, J. i Janković, J. Zagreb: Povjerenstvo Vlade RH za prevenciju poremećaja a ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima a ponašanju, 48-63.

2. Bilić, V., Buljan Flander, G., Hrpka, H. (2012) Nasilje nad djecom i među djecom, Zagreb: Naklada Slap

3. Berk, L. (2005). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap

4. Buljan-Flander, G (2003.). Zlostavljanje i zanemarivanje djece. Zagreb: Marko M. Usluge

5. Černi Obrdali, E. i sur. (2008.) Vrste nasilja među djecom i osjećaj sigurnosti u školama Bosne i Hercegovine, Društveno istraživanje, Zagreb

6. Ćurčić, V. i Bradić, Z. (1997). *Preobražaji adolescencije*. U: Ćurčić, V. (ur.). Adolescencija – revoluvija i evolucija u razvoju. Beograd: kliničko – bolnički centar „Dr Dragiša Mišović“ – Dedinje, Klinika za psihijatriju „Žarko Albulj“

7. Hoge, R.D. (2002.) Standardized instruments for assessing risk and need in youthful offenders. Criminal Justice and Behavior, 29 (4), 380-396.

8. Kosić, A. (2009), Roditelji i nastavnici – partneri u unapređivanju odgojnoobrazovnog procesa u osnovnoj školi. U: *Život i škola,* br. 22, god. 55, 227.-234.

9. Krstić, K. (2008). *Povezanost pojma o sebi i predstave adolescenata kako ih vide „značajni drugi“*, http:// http://www.doiserbia.nb.rs/

10. Larsen, R. J., Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti. Jastrebarsko*: Naklada Slap.

11. Goran Livazović, Antonija Vranješ: Pedagoška prevencija nasilničkog ponašanja osnovnoškolaca, Život i škola, br. 27 (1/2012.), god. 58., str. 55. – 76.

12. Nešić, B. i Radomirović, V. (2000). *Osnove razvojne psihologije.* Jagodina: Učiteljski faklutet

13. Olweus (1998). Nasilje među djecom u školi. Zagreb: Školska knjiga.

14. Program prevencije vršnjačkog nasilja u školama, Priručnik, Banja Luka, 2010.

15. Rosić, V. (2005), *Odgoj – obitelj – škola*. Rijeka: Žagar.

16. Rosić, V., Zloković, J. (2003), *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo.

17. Rutter. M., Giller, H., Hagell, A. (1998): Antisocial behaviour by young people, Cambridge UniversitY Press, Cambridge

18. Stanišić, S. (2006), Školski pedagog - od administratora do inovatora, *Zbornik 30. škole pedagoge Hrvatske*. Zagreb: HPKZ, 177Ñ186.

19. Tolan, P.H., Loeber, R. (1993): Antisocial Behavior, (u) Tolan. P.H., Cohler, B.J', (ur) Handbook of Clinical Research amd Practice with Adolescents, A WileyInterscience Publication, New York, 307-324

20. Tomić, R. (2005). Poremećaji u ponašanju kod djece i mladih. OFF-SET Tuzla

21. Vrgoč, H (2007.). Nasilje i nasilno ponašanje u školi – vrtiću – učeničkom domu. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor

22. Vukasović, A. (1997). *Psihologija ličnosti: teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga

23. Vuković, N. (2009), Unaprjeđivanje kvalitete rada školskog pedagoga, *Napredak* 150 (2), 209—223.

24. Zakona o izvršavanju sankcija izrečenim maloljetnicima za kaznena djela i prijestupe (NN 133/12).

25. Zakonom o sudovima za mladež (NN 84/11).

26. Zorić, J. (2014). Inteligencija i činjenje kaznenih djela Polic. sigur. (Zagreb), godina 23. broj 4, str. 311-319

27. Zrilić, S. (2011.). Povezanost bježanja s nastave i maloljetničke delinkvencije. Sveučilište u Zadru, Zadar

28. http://www.mup.hr/1167.aspx

29. http://www.hrabritelefon.hr/novosti/uloga-skole-u-prevenciji-nasilja-medu-vrsnjacima/

30. http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-medu-djecom-2/

IZJAVA

S punom odgovornošću izjavljujem da sam završni izradila samostalno, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentorice Vesne Babarović, mag. soc. rada.

Ime i prezime studentice:

Martina Martinović